
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Albero Pes, Martina; Beltrán García, Susana, dir. El principi de lliure determinació del Sàhara Occidental segons el Dret Internacional. Efectes de la sentència del TJUE de 2024. 2025. (Grau en Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/319261>

under the terms of the license

TREBALL DE FINAL DE GRAU

FACULTAT DE DRET UAB 2024/25 – Martina Albero Pes

“EL PRINCIPI DE LLIURE DETERMINACIÓ DEL SÀHARA OCCIDENTAL SEGONS EL DRET INTERNACIONAL. EFECTES DE LA SENTÈNCIA DEL TJUE DE 2024”

ABSTRACTE

L'objecte d'aquest treball és d'analitzar els efectes que té la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea del 4 d'octubre de 2024 sobre el dret a l'autodeterminació del poble sahrauí, des d'una perspectiva jurídica i històrica, examinant la seva compatibilitat amb el dret internacional públic i l'evolució dels acords pesquers entre la Unió Europea i el Marroc. També es té en compte la incidència en la política espanyola i l'efecte de la sentència en les seves relacions diplomàtiques amb el Nord de l'Àfrica. S'arribarà a demostrar l'impacte jurídic de la Sentència en les decisions de la PESC per part de les institucions europees, per tal de fer respectar el dret internacional sobre els territoris no autònoms. El treball doncs es desenvolupa de manera analítica i comparativa, i persegueix una finalitat divulgativa.

ABSTRACT (IN ENGLISH)

The purpose of this paper is to analyse the effects of the Court of Justice of the European Union (CJEU)'s judgment of 4 October 2024 on the right to self-determination of the Sahrawi people, from both a legal and historical perspective. It examines the compatibility of the ruling with public international law and traces the evolution of the fisheries agreements between the European Union and Morocco. The study also takes into account its impact on Spanish foreign policy and the effect of its diplomatic relations with North Africa. The paper demonstrates the legal implications of the ruling on the EU institutions' decisions regarding the Common Foreign and Security Policy

(CFSP), in order to ensure compliance with international law concerning non-self-governing territories. The research adopts an analytical and comparative approach, and aims to contribute to academic dissemination.

ABSTRAIT (EN FRANÇAIS)

Le travail présent a pour objectif d'analyser les effets de l'arrêt rendu le 4 octobre 2024 par la Cour de Justice de l'Union Européenne (CJUE) sur le droit à l'autodétermination du peuple sahraoui, selon une perspective à la fois juridique et historique. Il examine la compatibilité de cet arrêt avec le droit international public et l'évolution des accords de pêche entre l'Union européenne et le Maroc. Le travail prend également en compte son incidence sur la politique étrangère espagnole et l'effet de cette décision sur ses relations diplomatiques avec l'Afrique du Nord. Il sera démontré l'impact juridique de cet arrêt sur les décisions relatives à la PESC adoptées par les institutions européennes, dans le but de faire respecter le droit international applicable aux territoires non autonomes. L'étude adopte une approche analytique et comparative, et vise à avoir une finalité de diffusion scientifique.

TREBALL DE FINAL DE GRAU

FACULTAT DE DRET UAB 2024/25 – Martina Alberó Pes

“EL PRINCIPI DE LLIURE DETERMINACIÓ DEL SÀHARA OCCIDENTAL SEGONS EL DRET INTERNACIONAL. EFECTES DE LA SENTÈNCIA DEL TJUE DE 2024”

ÍNDEX DEL TREBALL I D'ABREVIATURES.....	3
INTRODUCCIÓ – Presentació, pregunta i objecte del treball.....	9
PRIMER CAPÍTOL – Un aprofundiment del dret a la lliure determinació del poble sahrauí.	
I. La noció del dret a la lliure determinació segons el dret internacional.....	11
II. Les principals fonts del dret a la lliure determinació dels pobles.....	12
III. El perfil dels subjectes destinataris.....	15
IV. L'exercici del dret a la lliure determinació.....	16
SEGON CAPÍTOL – Evolució del dret de l'autodeterminació del Sàhara occidental i dels acords pesquers conflictius.	
I. Origen del poble del Sàhara Occidental.....	18
II. Descolonització temporal: l'impuls de les Nacions Unides.....	19
III. Primeres reflexions sobre el dret a l'autodeterminació del poble Sahrauí: la Sentència del Tribunal Internacional de Justícia de 1975.....	21
IV. L'oposició del Marroc: naixement del conflicte internacional sobre la sobirania del territori.....	23
V. Els intents d'una solució pacífica a mans de la MINURSO.....	24
VI. La via de l'Autonomia.....	25
VII. Els acords pesquers: Una tradició comercial entre l'Espanya i el Marroc.....	26

TERCER CAPÍTOL – Anàlisi jurídic de la sentència del Tribunal de Justícia de l'UE.

I. Principis del dret internacional del Dret dels Tractats (Convenció de Viena de 1969) amb territoris no autònoms	27
1. L'acord respecta la norma del " <i>pacta tertiis nec nocent nec prosunt</i> "?.....	27
2. Quin és el caràcter de les consultes de la Comissió en relació amb el consentiment del poble sahrauí?.....	28
3. Els efectes de la violació de la norma <i>jus cogens</i> sobre el consentiment d'un tractat internacional: nul·litat absoluta de l'acord.....	30
 II. Relació amb les normes de Dret Internacional sobre els territoris no autònoms.....	32
1. L'atribut del Sàhara Occidental de territori pendent de descolonització i amb el dret a l'autodeterminació segons l'ONU.....	32
2. Dret a una protecció judicial del territori no autònom a través del Front Polisari.....	34
a) Solució a la qüestió de la realitat jurídica del Front Polisari.....	34
b) Solució a la qüestió de legitimitat activa del Front Polisari per interposar el recurs.....	35
3. Explotació dels recursos naturals en territoris no autònoms.....	36
a) Visió internacional sobre els drets patrimonials d'un territori no autònom.....	36
b) Recolzament del TJUE sobre la propietat dels recursos del Sàhara.....	37
4. Les condicions afegides de l'article 73 CNU per un consentiment conforme al dret a l'autodeterminació del Sàhara.....	39
5. Cristal·lització de les anteriors normes pel TJUE.....	40
 III. Conformitat amb la jurisprudència internacional sobre el dret col·lectiu de l'autodeterminació del Sàhara Occidental.....	41

CONCLUSIONS – Implicacions jurídiques de la sentència.....	44
ANNEXES.....	51

Annex I: Estudi de l'evolució de les relacions comercials entre Espanya, el Marroc i la Unió Europea.	51
---	----

1. Línia de les relacions entre el Marroc i l'Espanya.	51
2. Relació geopolítica entre Espanya i el Sàhara: irresponsabilitat internacional i negació de l'autodeterminació.	53

Annex II. Construcció dels acords pesquers amb el Marroc i del seu detriment: d'Espanya vers la Unió Europea.....	55
--	----

Annex I. Taula dels textos normatius de la Unió Europea i dels recursos i sentències relatives als acords de pesca entre el Marroc i la Unió Europea en ordre cronològic.....	58
--	----

Annex II. Resolucions de l'AGNU relatives al principi de sobirania dels recursos naturals en ordre cronològic.....	67
---	----

TAULA DE REFERÈNCIES.....	69
----------------------------------	-----------

1. Referències jurisprudencials.....	69
2. Acords i tractats internacionals.....	71
3. Declaracions històriques.....	71
4. Documents de les Nacions Unides	71
a. Assemblea General de les Nacions Unides.....	71
b. Consell de Seguretat de les Nacions Unides.....	72
5. Tractats, reglaments i decisions de la Unió Europea.....	72
6. Normativa històrica espanyola i acords colonials.....	73
7. Bibliografia i web grafia.....	74
a. Doctrina.....	74
b. Referències mediàtiques i pàgines web oficials.....	78

ÍNDIX D'ABREVIATURES

AGNU – Asamblea General de las Naciones Unidas

BOE – Butlletí Oficial de l'Estat

CAfDHP – Cort Africana dels Drets de l'Home i dels Pobles

CADHP – Carta Africana dels Drets Humans i dels Pobles / Carta de Banjul

CDHNU – Consell dels Drets de l'Home de les Nacions Unides

CE – Comunitat Europea

CE – Constitució Espanyola

CEE – Comunitat Econòmica Europea

CUE – Consell de la Unió Europea

Comissió – Comissió de la Unió Europea

CIDH/IACHR – Comisión Interamericana de Derechos Humanos/ Inter-American Commission on Human Rights

Corte IDH – Corte Interamericana de Derechos Humanos

CADH – Convención Americana sobre Derechos Humanos / Pacto de San José

CIJ / TIJ – Cort Internacional de Justicia / Tribunal Internacional de Justicia

CNU – Carta de las Naciones Unidas

Convenció nº 169 OIT – Convenció nº 169 de l'Organització Internacional del treball sobre els drets dels pobles autònoms

CSNU – Consell de Seguretat de les Nacions Unides

MINURSO – Missió de les Nacions Unides per l'Organització d'un Referèndum al Sàhara Occidental

NU / ONU – Naciones Unidas / Organización de las Naciones Unidas

OEA – Organización de Estados Americanos

OIT – Organització Internacional del Treball

PE – Parlament Europeu

PIDCP – Pacte internacional dels Drets Civils i Polítics

RASD – República Àrab Sahrauí Democràtica

SGNU – Secretari General de les Nacions Unides

UE – Unió Europea

INTRODUCCIÓ – Presentació, pregunta i objecte del treball.

Després de diversos anys de disputa i amb les darreres intervencions de les Nacions Unides, entre el Front Polisari i el Marroc s'arriba a un nou estancament sobre la sobirania i control polític del Sàhara Occidental. El mur, encara avui en extensió, confirma una adhesió del regne alauita a l'inici forçosa, que amb els anys ha perdut el focus pels altres afers internacionals i la qual sembla haver-se tornat pacífica.

De totes les temptatives d'arribar a un referèndum per a l'autodeterminació, cal ressaltar l'última proposta sobre la “via de l'autonomia”, que si bé va ser negociada i rebutjada entre les parts, altres països no la van descartar. Entre ells cal destacar Espanya, que el 2022 durant el govern de Pedro Sánchez i amb la finalitat de reprendre les seves relacions econòmiques, va enviar una carta al Rei Mohammad VI el 2020 en què reconeix el pla d'autonomia per al Sàhara Occidental plantejat pel Marroc el 2007.

Des de llavors, la situació política del Sàhara sembla haver perdut el focus internacional, no s'han tornat plantejar noves proposicions i tanmateix, el regne del Marroc continua administrant tant militarment com econòmicament, gairebé la totalitat de la seva zona durant més d'una dècada.

Alhora, els acords pesquers entre la UE i el Marroc, nascuts el 1992 posen de manifest les diverses característiques actuals de la disputa geopolítica de la sobirania del Sàhara Occidental: l'estancament d'un sector de la comunitat internacional per arribar a un acord pacífic; la voluntat de les institucions europees de seguir endavant amb el comerç euro-mediterrani; la realitat cada vegada més palpable del poble sahrauí de ser annexionat pel seu veí i la irrefutable permanència dels habitants marroquins en pràcticament el vuitanta per cent del territori. Malgrat la seva projecció, aquests acords ometen l'opressió de l'ètnia sahrauí, originaris de la terra, que pateix refugiada la gran majoria en un territori que no és el seu la vulneració de diversos drets humans físics i morals que es desprenen ineludiblement del seu dret col·lectiu a l'autodeterminació com a poble.

Davant d'aquest conflicte centenari, els diversos recursos interposats pel representant legítim del poble, el Front Polisari, lentament han fet justícia local, regional i fins i tot internacional pel Tribunal Internacional de Justícia en 1975. Donar per conclosos els acords pesquers entre la Unió i el Marroc, bé que suposaria posar un final a la disputa i avançar econòmicament per a la

prosperitat no només del Marroc, sinó en realitat també del territori del Sàhara, Europa i altres terceres parts, és en realitat un final lent, cruel i atroç, superposant de mica en mica les primeres necessitats dels països desenvolupats d'aquelles dels territoris deshumanitzats.

De manera que, la Sentència del Tribunal de Justícia de la UE del 4 d'octubre de 2024, en donar per rebutjats els acords, diverses reflexions emergeixen, de les quals la més important de totes: quin és l'esdevenir del dret a la lliure autodeterminació del poble sahrauí després del reconeixement per part d'una instància comunitària i amb efectes intergovernamentals? És un èxit pel poble sahrauí? Les institucions europees es veuen influenciades? La Unió europea haurà de reconèixer expressament el Sàhara? El desitjat referèndum sortirà efectivament a la llum?

Així, el present treball analitza com la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea del 4 d'octubre de 2024 sobre els acords pesquers entre la UE i el Marroc, pot afectar al dret a la lliure determinación del Sàhara occidental i què es pot esperar dels propers acords pesquers en relació al poble sahrauí.

PRIMER CAPÍTOL – Un aprofundiment al dret a la autodeterminació del poble sahrauí.

Abans d'entrar en l'anàlisi profund de la sentència, convé introduir el concepte del “dret a l'autodeterminació” del dret internacional i relacionar-ho amb el conflicte polític del Sàhara occidental.

I. La noció del dret a la autodeterminació segons el dret internacional

El dret a l'autodeterminació dels pobles és considerat pel Tribunal Internacional de Justícia “un dels principis més essencials” del dret internacional contemporani.¹ La Carta africana de 1981, en tant que text amb valor internacional, l'inclou de manera victoriosa com un “dret imprescriptible i inalienable”².

Tot i que no segueix una definició concreta, troba el seu origen i les seves característiques en el Dret internacional públic. Segons aquesta branca, el concepte va de la mà del dret a constituir-se com a Nació, i per tant neix indirectament amb la Declaració d'Independència de 1776 i amb la Revolució Francesa burgesa de 1789 pels quals proclamaven els drets humans fonamentals dels pobles independents de les monarquies absolutistes britàniques i franceses.³ Però no esdevé un dret diferenciat i exprés fins la segona guerra mundial, amb el procés de descolonització dels imperis d'occident⁴.

¹ Cort Internacional de Justícia (CIJ). (30 de juny de 1995), Sentència del Timor Oriental (Portugal c. Austràlia). Recuperat de <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/84/arrets>: *"el dret dels pobles a l'autodeterminació, tal com s'ha desenvolupat a partir de la Carta i la pràctica de les Nacions Unides, és un dret exigible erga omnes"*

² Carta Africana dels Drets de l'Home i dels Pobles. (1989, 27 de juliol). Article 20.

³ Declaració dels Drets de Virginia. (1776, 12 de juny). Secció primera. Recuperat de <https://www.archives.gov/founding-docs/virginia-declaration-of-rights>

Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà de 26 d'agost de 1789. Preàmbul. Disponible des de: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>

⁴ Assemblea General de les Nacions Unides. (1960, 14 de desembre). Resolució 1514 (XV): *Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*. <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/156/42/pdf/nr015642.pdf>: Els pròlegs i els treballs preparatoris de les resolucions de les Nacions Unides demostren els seus propòsits.

Pel que respecta l'aspecte formal, el dret positiu reagrupa les seves característiques en els diversos instruments internacionals i regionals⁵ així com en la múltiple jurisprudència de les Corts internacionals⁶. No només, sinó que segons la Carta de les Nacions Unides, és considerat un dret fonamental dels pobles i necessari per garantir la resta dels drets humans a l'article 73. De la mateixa manera, el Tribunal Internacional de Justícia passarà de dir que és un dret amb valor *erga omnes*, a tenir caràcter *jus cogens*.⁷

II. Les principals fonts del dret a la lliure determinació dels pobles.

Les bases legals d'aquest dret son d'una banda el dret internacional públic positiu, incloent els actes dels òrgans de les nacions unides i d'entitats regionals relatius al dret a la lliure determinació, com del dret consuetudinari internacional, és a dir a partir de la jurisprudència internacional constant.

Concretament, l'Assemblea General de les Nacions Unides el 1960 va publicar la Resolució 1514 (XV) la qual declarava que: “ (...) *La subjecció de pobles a una subjugació, dominació i explotació estrangeres constitueix una denegació dels drets humans fonamentals, és contrària a la Carta de les Nacions Unides (...)*”.

“En virtud del principio de la igualdad de derechos y de la libre determinación de los pueblos, consagrado en la Carta, todos los pueblos tienen el derecho de determinar libremente, sin injerencia externa, su condición política y de proseguir su desarrollo económico, social y cultural, y todo Estado tiene el deber de respetar este derecho de conformidad con las disposiciones de la Carta.”

Tot seguit anuncia per quines vies es pot manifestar aquesta lliure determinació del poble:

⁵ Achour, R. B. (2022). Le droit à l'autodétermination en tant que droit fondamental de l'homme et des peuples à la lumière de l'avis de la Cour internationale de Justice sur l'archipel des Chagos. *African human rights yearbook*, 3. <https://doi.org/10.29053/2523-1367/2019/v3a17>

⁶ Vegeu cita immediatament anterior, Achour, B. (2022), p.4. L'autor cita diversos exemples

⁷ Vegeu cita 1, “CIJ (1995) Timor Oriental”.

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (s. d.). Afer LaGrand (Alemanya c. Estats Units d'Amèrica). Recuperat de <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/104>;

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (2019, 25 febrer). Opinió consultiva sobre l'Arxipèlag de les Chagos de Maurici. Recuperat de <https://www.icj-cij.org/en/case/169>

“El establecimiento de un Estado soberano e independiente, la libre asociación o integración con un Estado independiente o la adquisición de cualquier otra condición política libremente decidida por un pueblo constituyen formas del ejercicio del derecho de libre determinación de ese pueblo”.

En diversos moments continua exposant els deures i obligacions dels Estats membres per preservar-lo.

a) Deures de promoció del principi de l'autodeterminació del poble:

“Todo Estado tiene el deber de promover, mediante acción conjunta o individual, la aplicación del principio de la igualdad soberana de derechos y de la libre determinación de los pueblos, de conformidad con las disposiciones de la Carta, y de prestar asistencia a las Naciones Unidas en el cumplimiento de las obligaciones que se le encomiendan por la Carta respecto de la aplicación de dicho principio, a fin de:

(...) poner fin rápidamente al colonialismo, teniendo debidamente en cuenta la voluntad libremente expresada de los pueblos a la subyugación de que se trate; y teniendo presente que el sometimiento de los pueblos a la subyugación, dominación y explotación extranjeras constituye una violación del principio, así como una denegación de los derechos humanos fundamentales, y es contraria a la Carta de las Naciones Unidas.”

b) Obligacions d'abstenir-se a la privació d'aquest dret:

“Todo Estado tiene el deber de abstenerse de recurrir a cualquier medida de fuerza que prive a los pueblos antes aludidos en la formulación de presente principio de su derecho a la libre determinación y a la libertad y a la independencia. En los actos que realicen y en la resistencia que opongan contra esas medidas de fuerza con el fin de ejercer su derecho a la libre determinación, tales pueblos podrán pedir y recibir apoyo de conformidad con los propósitos y principios de la Carta de las Naciones Unidas.”

El mateix any entrava en vigor una segona Resolució 2625 (XXV) portant sobre diversos principis, dels quals el principi dels Estats d'abstenir-se i garantir la lliure determinació dels pobles sense força ni violència:

“els Estats, en les relacions internacionals, s'abstindran de recórrer a l'amenaça o a l'ús de la força contra la integritat territorial o la independència política de qualsevol Estat (...)”

O el principi *“de la igualtat de drets y de la lliure determinació dels pobles”*, el qual tots els pobles tenen davant l'Estat l'igual dret d'exercir la seva lliure determinació sense ingerències de cap mena.

Aquests dos textos, tot i no tenir força vinculant, són citats amb èmfasis per la doctrina i la jurisprudència del Tribunal Internacional de Justícia (TIJ), per definir el dret de l'autodeterminació dels pobles⁸.

Al seu costat, es troba el Pacte Internacional dels Drets Civils i polítics de 1966 de les NU, el qual l'article 1er disposa que *“Tots els pobles tenen el dret de lliure determinació. En virtut d'aquest dret estableixen lliurement la condició política i proveeixen així mateix el seu desenvolupament econòmic, social i cultural (...) així com del seu patrimoni i recursos naturals”*⁹.

Arrel d'aquest, de les resolucions de les NU i de la jurisprudència internacional, el dret s'ha irradiat en altres ordres regionals tant d'Amèrica llatina i d'Àfrica, principalment en les seves cartes regionals dels drets fonamentals.¹⁰

⁸Montoto, L. (2023, octubre 29). *Por qué los 193 Estados de la Asamblea de la ONU no emiten resoluciones vinculantes pero los 15 del Consejo de Seguridad sí*. Newtral. <https://www.newtral.es/por-que-resoluciones-asamblea-general-onu-no-son-vinculantes/20231029/>

Les resolucions de les Nacions Unides són expressions formals de l'opinió o voluntat dels òrgans de les Nacions Unides, però només tenen reconegut caràcter vinculant per a tots els Estats les resolucions del Consell de Seguretat de les Nacions Unides (article 25 de la Carta de les Nacions Unides). Segons una doctrina constant, les resolucions de l'AGNU serveixen per donar veu a les resolucions que precisament no s'aproven en el CSNU, ja que no tenen un procediment d'entrada en vigor exigent com les del Consell.

També explicat en: Salvador, A. M. (2020). El asunto del archipiélago de Chagos y la competencia consultiva de la corte internacional de justicia: la plenitud del derecho a la autodeterminación conforme al principio de integridad territorial. *Cuadernos de Jurisprudencia y Actualidad Internacionales* (pp. 11–30). Dykinson.

⁹ Pacte internacional dels drets civils i polítics, 16 de desembre de 1966. Article 1.

¹⁰ Carta Africana dels Drets de l'Home i dels Pobles (1989, 27 de juliol). Articles 19 a 24; Convenció Americana sobre Drets Humans. (1969, 22 de novembre). *Pacto de San José de Costa Rica*. Article 41; Organització Internacional del Treball. (1989). *Convenció núm. 169 sobre pobles indígenes i tribals*; Govern del Canadà. (2021, 3 de setembre). *Projet de Loi C-15 concernant la Déclaration des Nations Unies sur les droits des peuples autochtones*

Per part de la doctrina, alguns autors consideren que si bé el dret a la lliure determinació és una noció originària del Dret internacional neutra perquè respecta altres principis internacionals: el primer, el principi de preservar la pau i estabilitat internacional; el segon, acompanyar els pobles colonials a obtenir la seva autonomia sobirana, i en darrer, antagònicament respectar els principis de la continuïtat dels estats¹¹ i de no intervenció dels afers interns¹². De manera que el dret a la lliure determinació dels pobles es troba en la síntesis entre tots ells: sense arribar a atemptar contra la sobirania de l'Estat, incideix per donar via a una secessió "legítima" del poble no-autònom i preservar així la pau i estabilitat internacional¹³.

III. El perfil dels subjectes destinataris.

Les anteriors fonts del dret exposades defineixen qui són els subjectes beneficiaris del dret a la lliure a la determinació, d'entre els quals s'identifica el poble del Sàhara Occidental.

D'entrada, la resolució 1541 de l'Assemblea General de l'ONU menciona que aquest va dirigit a pobles "sotmesos a una subjugació, a una dominació i a una explotació estrangera" i tot seguit que es tracten de "pobles els quals el territori està geogràficament separat i ètnicament o culturalment distints del país que els administra".

Des que els criteris es compleixen, en principi el dret beneficia als pobles colonitzats, per tal que es puguin constituir com Estats independents i autònoms.¹⁴ Conseqüentment, aquest dret queda exclòs per als casos dels grups minoritaris d'un mateix Estat o amb una història i cultura comuna a ells.¹⁵ No obstant, sí que en hi ha de pocs casos el qual va destinat a ètnies reduïdes d'un mateix

¹¹ Carta de les Nacions Unides de San Francisco, 24 octubre 1945. Article 1.1.

¹² Carta de les Nacions Unides de San Francisco, 24 octubre 1945. Article 2.7.

¹³ Lemaire, F. (2014). La libre détermination des peuples, la vision du constitutionnaliste. *Civitas Europa*, N° 32(1). <https://doi.org/10.3917/civit.032.0113>

Steckel, M.-C. (2003). Le principe d'intégrité territoriale. D'un pouvoir discrétionnaire à une compétence liée. Chrestia, Philippe. Logiques juridiques, Paris, L'Harmattan, 2002. *Etudes internationales*, 34(1), 143. <https://doi.org/10.7202/006938ar>

¹⁴ En la sentència relativa a l'Arxipèlag de les Chagos (1995) el Tribunal Internacional de Justícia defineix que el dret a l'autodeterminació del poble de les Illes Chagos té caràcter fonamental ja que estava en procés de descolonització del Regne Britànic. (Opinió consultiva de 25 de febrer de 2019 (Arxipèlag de les Chagos de Maurici)).

¹⁵ Assemblea General de les Nacions Unides. (1966, 16 de desembre). Pacte internacional de drets civils i polítics (Resolució 2200 A (XXI)): Article 27.

territori: quan hi ha una clara submissió, privació dels recursos patrimonials i econòmics i supressió de molts dels drets humans.¹⁶

En relació amb el poble sahrauí, més enllà de la situació política actual i dels acords comercials, la jurisprudència del Tribunal Internacional de Justícia de 1975, especifica que el Sàhara Occidental anteriorment a la presència d'Espanya colonial, no era un “*terra nullius*” precisament perquè hi habitaven un conjunt de tribus i ètnies alienes del Marroc, de l'Espanya i de la Mauritània, el que el deixa en les mateixes bases i condicions d'exercir el dret a l'autodeterminació com la resta de països descolonitzats.¹⁷

IV. L'exercici del dret a la lliure determinació.

Finalment, el dret positiu internacional especifica les múltiples maneres per exercir el dret a la lliure determinació i sobre quins béns jurídics es fonamenta:

D'una banda, l'instrument lògic segons la doctrina és la d'exercir un referèndum “lliure i per les persones interessades”.¹⁸ Es tracta de poder determinar “la seva condició política” és a dir la seva organització territorial, administrativa i governamental; sobre “el seu desenvolupament econòmic, social i cultural” i per tant el dret de poder controlar el seu patrimoni, gestionar els seus recursos i difondre els valors propis a la seva cultura i tradició.¹⁹ Alguns exemples son el tercer i darrer referèndum sobre la independència e la Nova-Caledònia, que tot i ser acceptat per la comunitat, va

¹⁶ Cort Interamericana dels Drets Humans. (2007, 28 novembre). Sentència del Poble Saramaka c. Suriname, Sèrie C, núm. 172.

Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides. (2007, 27 març). Sentència de l'Angela Poma Poma c. Perú. Comunicació núm. 1457/2006, U.N. Doc. CCPR/C/95/D/1457/2006

¹⁷ Cort Internacional de Justícia (CIJ). (1975). Dictamen sobre el Sàhara Occidental. Recuperat de <https://icj-cij.org/case/61> Dispositius 79 a 83.

¹⁸ Manero Salvador, Ana, (2020) El asunto del archipiélago de chagos y la competencia consultiva de la corte internacional de justicia: la plenitud del derecho a la autodeterminación conforme al principio de integridad territorial, In F. J. García & B. A. Pérez (Eds.), *Cuadernos de Jurisprudencia y Actualidad Internacionales*. (1st ed., pp. 11–30). Dykinson, S.L. p. 19-22. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1dp0wfp.4>,

En la Resolució de l'AGNU 2625 (XXV) de 12 d'octubre de 1966, l'Assemblea reconeix que no hi ha una manera exclusiva per aspirar a la llibertat i a la independència i que han de lluitar “per tots els mitjans necessaris contra les potències colonials que les reprimeixen”.

¹⁹ Article 1 PIDCP (1966); article 1.2 CNU (1945); Resolució 1514 XV.

portar un resultat paradoxalment negatiu.²⁰ En canvi, les Nacions Unides ha condemnat els referèndums Russo-Ucraïnès, declarant-los d'il·legals perquè es van celebrar sota dominació militar russa.²¹

²⁰ Vegeu cita 11: Steckel, M.-C. (2003), pp. 143-144.

Ben, Y. A. (1994). Souveraineté étatique et protection internationale des minorités. *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*, 245, 321–461

Tot i que la qüestió del referèndum de la Nova Caledònia també va durar anys, el referèndum es va tripartir entre 2018 i 2021, sobretot a causa de la pandèmia. No obstant, el resultat paradoxal de la voluntat del poble fou de mantenir-se adherit a l'hegemonia francesa.

²¹ L'Assemblea General de les Nacions Unides va condemnar els referèndums liderats per Rússia a Ucraïna, en les regions de Donetsk, Kherson, Luhansk i Kharkiv d'Ucraïna Zaporizhzhia, al moment sota el control militar parcial i temporal de la Federació Russa, així com el posterior intent d'annexió d'aquestes regions, son il·legals i no tenen validesa segons el dret internacional". ES-11/4."Integritat territorial d'Ucraïna: defensa dels principis recollits a la Carta de les Nacions Unides" del 12 d'octubre del 2022.

SEGON CAPÍTOL - Evolució del dret de l'autodeterminació del Sàhara occidental i dels acords pesquers conflictius.

Després de resumir els fets importants que van donar lloc al conflicte actual de la sobirania sobre el dret a la lliure determinació en el Sàhara occidental (A); convé exposar la trama concreta de les relacions comercials pesquers entre l'Espanya, el Marroc i el Sàhara Occidental (B).

I. Origen del poble del Sàhara Occidental.

El territori del Sàhara abasta una àrea essencialment desèrtica la qual només l'occident ha estat niu de tribus bereber, els antecedents del poble sahrauí²². No obstant això, la seva història moderna inicia el 1884 amb la colonització oficial per Espanya.²³ Un any més tard es redefiniria tot el continent africà en línies i angles rectes, i es repartiria entre les grans potències europees.²⁴ Així França mantindria la zona nord, amb el Marroc i Espanya tutelaria tant les ciutats sahrauís dins del Marroc: de Tarfaya, Ifni i el Rif, amb estatut de protectorat, conjuntament amb tot el Sàhara Occidental com a colònia.²⁵

Amb la creació de les Nacions Unides i la fi de les dues guerres mundials²⁶, la independència del Marroc²⁷ va evolucionar ràpidament, entre 1956 i 1958, en una Guerra de guerrilles que tenia per objectiu assolir “El Gran Marroc”, a contracorrent de la vocació de la pau mundial de les NU.²⁸

²² Sahara Stc. (s. d.). *Història del poble sahrauí*. Sahara Stc. <https://saharastc.org/historia-del-pueblo-saharai/>

²³ El 26 de setembre de 1884, Alfons XII va confirmar aquestes actes d'adhesió kabilenyes remeses per Bonelli i, mitjançant Reial Decret de 26 de desembre de l'any 1884, va declarar el Protectorat espanyol sobre la costa atlàntica entre els Caps Blanc al sud (20º) i Bojador al nord (2) el Sàhara Occidental – Sentinella

²⁴ General Act of the Berlin Conference on West Africa. (1885, 26 de febrer). *Acta general de la Conferència de Berlín sobre Àfrica Occidental*. Tractat internacional. Disponible a <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/must000002-0043.pdf>

²⁵ Pérez Uña, A. (2016). *El papel de la ONU en la descolonización del Sáhara Occidental* [Treball de fi de grau, Universidad de Zaragoza]. Repositori Zaguán. https://zaguan.unizar.es/record/56942/files/TAZ-TFG-2016-3207_ANE.pdf?version=1

²⁶ La fi de la segona guerra mundial data del 2 de setembre de 1945 i la creació de les Nacions Unides el 24 d'octubre de 1945.

²⁷ Ruiz Miguel, C. (2021). *El estatuto jurídico del Sáhara Occidental en la sentencia del Tribunal General de la Unión Europea de 29 de septiembre de 2021: ¿una interpretación correcta de la legalidad internacional?* Revista de Derecho Constitucional Europeo, (25), 195–228. <https://www.cepc.gob.es/sites/default/files/2021-12/32744rpi025007.pdf>

²⁸ Reyner, A. (1963). Morocco's international boundaries: A factual background. *Journal of Modern African Studies*, 1(3), 313-326.

Idealment la seva expansió reuniria no només el Tarfaya, el Rif i Ifni, sinó també tot el Sàhara alshores, encara administrat per Espanya, la Mauritània francesa i altres territoris limítrofs.

Espanya, va sucumbir sota la pressió marroquina principalment degut a la manca de recursos militars, econòmics i de la prioritat d'altres assumptes dins de la seva agenda política del període post bèl·lic i dictatorial. L'1 d'abril de 1958 es van signar els “Acord d'Angra Cintra”, lliurant al Marroc alguns dels seus protectorats: la regió de Tarfaya amb predominació sahrauí, mentre que l'Ifni no seria lliurat fins 1969 (veure immediatament infra).²⁹

Espanya faria de la resta del territori sahrauí la seva 53 província espanyola, passant per alt les peticions de descolonització de la societat internacional i començant un desenvolupament econòmic i social molt tardà del Sàhara Occidental.³⁰

II. Descolonització temporal: l'impuls de les Nacions Unides

La comunitat internacional, recolzant cada cop amb més insistència la independència de les colònies europees, codifica els primers textos de l'Assemblea general de les NU la “Resolució XV 1514 Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials”³¹ i s'inclou

Pronunciament del discurs històric de SM El Rei Mohammad V de M'hamid El Ghizlane, el febrer de 1958: «Proseguirem la nostra feina amb tot el nostre esforç per recuperar el Sàhara i tot allò que pertany al Regne».

²⁹ International Boundary Study No. 9 – Morocco – Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary. (1961, 14 de setembre). *Geographer Office of the Geographer, Bureau of Intelligence and Research*. <https://library.law.fsu.edu/Digital-Collections/LimitsinSeas/pdf/ibs009.pdf>

³⁰ Fuente Cobo, I. (2013). Sàhara Occidental: Origen, evolució i perspectives de un conflicto sin resolver. *Instituto Español de Estudios Estratégicos, Documento Marco*, 4–5.

Decret de 10 de gener de 1958 pel qual es reorganitza el Govern General de l'Àfrica Occidental Espanyol. (1958). *Boletín Oficial del Estado*, núm. 12, p. 87. <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1958/012/A00087-00087.pdf>

Decret 2604/1961, de 14 de desembre. *Sobre règim de govern i administració de la província del Sàhara*. BOE, núm. 307, pp. 18069–18071. <https://boe.es/boe/dias/1961/12/25/pdfs/A18069-18071.pdf>

Els dos documents demostren com es reorganitzava la societat sahrauí, políticament, en administracions locals, regionals i els poders legislatius i executius de la 53èsimaprovíncia: els habitants tenien un DNI espanyol, les llengües oficials eren l'àrab i el castellà i fins i tot es mantenia el respecte de la religió musulmana. Tot i això, seguia sent una zona molt endarrerida en comparació amb els altres països pre colonitzats i encara més respecte de les potències europees.

³¹ Assemblea General de les Nacions Unides. (1960, 14 de desembre). *Resolució 1514 (XV): Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*. <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/156/42/pdf/nr015642.pdf>

el 1963 al Sàhara espanyol dins la llista de “Territoris No Autònoms” del dit “Comitè Especial de les NU encarregat d'aplicar la Resolució 1514, i la independència de la qual quedava pendent”.³²

Malgrat el moviment global de codificació del principi de la lliure determinació, amb la Resolució 2229 (XXI) AGNU de 20 de desembre de 1966,³³ la celebració del referèndum pel poble sahrauí per determinar la lliure autonomia va ser obstaculitzat primer per Espanya i seguidament per les contínues reivindicacions del Marroc del “seu Sàhara”.

Espanya sense participar de la descolonització, va aprofitar per continuar impulsant l'economia del territori.³⁴ És llavors que emergeix una petita burgesia sahrauí que recollia la seva identitat tradicional, la seva cultura i valors propis, mentre Espanya va dilatar la seva independència com a resultat d'una gestió dolenta dins del seu propi Govern³⁵. Com a resultat, la idea d'una independència de caràcter militar comença a créixer, davant l'impossibilitat de concloure un diàleg amb Espanya.³⁶ Paral·lelament, cal recordar que és llavors, el 1969, que se cedeix la ciutat d'Ifni al Marroc, després d'una guerra “oblidada” i tanmateix molt violenta i que el moviment independentista sahrauí es fa cada cop més fort per evitar el mateix destí³⁷.

³² Asamblea General de las Naciones Unidas. (1946, 14 de desembre). *Resolució 66 (I)*. Disponible a la pàgina web de les Naciones Unidas: https://www.un.org/dppa/decolonization/es/nsagt#_edn1

³³ El moviment de codificació del principi de la lliure determinació dels pobles destaca especialment en Àfrica i Sud-Amèrica amb textos com el Pacte internacional de drets civils i polítics de l'Assemblea General (Resolució 2200 A (XXI), de 16 de desembre de 1966), així com la Convenció Americana sobre Drets Humans (Pacte de San José de Costa Rica, del 22 de novembre del 1969 i la Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles del 21 d'octubre del 1986.

³⁴ Trasmontes, V., & Campos Serrano, A. (2015). Ressources naturels et deuxième occupation coloniale du Sahara espagnol (1959 - 1975). *Les Cahiers d'EMAM*, 24.4.: Iniciada el 1959, l'Empresa Petrolífera del Sàhara o EPESA, seria assistida per l'EMINSA, o també coneguda com a “Fosfats de Bu-craa”, de caràcter miner, i més tard per altres empreses pesqueres el 1972.

³⁵ Fuente Cobo, I. (2013). Sàhara Occidental: Origen, evolución i perspectivas de un conflicto sin resolver. *Instituto Español de Estudios Estratégicos, Documento Marco*, 4–5.

³⁶ Reial decret 1024/1967, pel qual es crea *La Yemáa*, el Govern autonòmic del Sàhara. (1967).

Assidon, E. (1978). Sahara Occidental: Un enjeu pour le nord-ouest africain. *París: Maséro*.10

De Diego Aguirre, J. R. (1988). Historia del Sàhara Español, la verdad de una traición. *Zaragoza: Centro de Investigación para la Paz*.

Vegeu nota de peu de pàgina 35, Trasmontes, V., & Campos Serrano, A. (2015).

³⁷ *Informe del Govern General del Sàhara*. (1970, 22 d'octubre). <https://www.dropbox.com/scl/fi/8klly1lmaovk0bft4w8z/Informe-del-Gobierno-GRAL-SAHARA-22101970.pdf?rlkey=d02q909g1rw4sj3cru1roytsd&e=1&dl=0>

El 10 de maig 1973 neix el Front Polisari amb el seu Manifest constitutiu, de caràcter militar i polític radical, que recolzava la causa independentista.

Precisament perquè el govern d'Espanya semblava cada cop més neutralitzar-se i abstenir-se de tot recurs a la violència, el 1974 va sucumbir a les idees internacionalistes. D'aquesta manera el 20 d'agost, l'ambaixador espanyol davant les Nacions Unides, Jaime de Piniés, va anunciar la intenció del govern espanyol de celebrar un referèndum dins dels sis primers mesos de 1975 en què es consultarien els desitjos de la població. Aquesta declaració va ser rebutjada pel Marroc que seguia reivindicant amb més força la resta del Sàhara.³⁸

III. Primeres reflexions sobre el dret a l'autodeterminació del poble Sahrauí: la Sentència del Tribunal Internacional de Justícia de 1975.

A tot això, l'Assemblea General NU, després de posar de manifest la seriosa dificultat de definir l'estatut del territori del Sàhara,³⁹ va decidir sol·licitar al Tribunal Internacional de Justícia de la Haia una “Opinió Consultiva” amb les qüestions principals:

1.- Era el Sàhara Occidental al moment de la seva colonització per Espanya un territori sense amo (terra nullius)?

*2.- Quins vincles jurídics existien entre aquest territori, el Regne del Marroc i el complex maurità?*⁴⁰

A partir d'aquest moment, i a l'espera de la resposta del TIJ, van succeir de manera contradictòria i precipitada tot un ordinal de fenòmens que fan borrosa la història del dret a l'autodeterminació del Sàhara i que cal resumir-los de la manera següent:

El 1969 es va produir un Moviment d'Avantguarda per a l'Alliberament del Sàhara, o en àrab “Harakat Tahrir”, que era el principal antecedent del Front Polisari.

³⁸ Recordem que Tarfaya era un territori sahrauí dins del Marroc, que va ser annexionat amb els Tractats tripartits de París de 1900 i que el regne alauita aspirava la seva expansió territorial des de 1958. Vegeu cita 6.

³⁹ Assemblea General de les Nacions Unides. (1974, 13 de desembre). *Resolució 3292 (XXIX): Qüestió del Sàhara Espanyol*.

⁴⁰ Vegeu cita 17

Primer el Marroc va aconseguir que el territori de Mauritània s'associés a la seva causa integracionista, a canvi de la repartició del territori futur del Sàhara, rebutjant així indirectament tota futura resposta del tribunal.⁴¹

En segon lloc, va començar la Missió Visitador de les NU del Consell de Seguretat, a favor del poble el Sàhara per donar agilitat a l'exercici del seu dret a la lliure determinació mitjançant un referèndum democràtic.⁴²

Un any més tard sortia a la llum la declaració del TIJ, de 16 d'octubre de 1975, per la qual responia a les preguntes anteriors afirmant en primer lloc que “El Sàhara Occidental en el moment de l'arribada d'Espanya, fixat el 1884, no constituïa una "res nullius", sinó que estava habitat per poblacions que, encara que nòmades, "estaven socialment i políticament organitzades en tribus i col·locades sota l'autoritat de caps competents per representar-les" i sobre la segona pregunta que no hi havia “cap vincle de sobirania territorial entre el Sàhara Occidental per una banda i el regne del Marroc o el conjunt maurità per una altra [capaços] d'obstaculitzar l'aplicació de la resolució 1514 quant a la descolonització del Sàhara Occidental i, en particular, l'aplicació del principi d'autodeterminació mitjançant l'expressió lliure i autèntica de la voluntat de les poblacions del territori”⁴³.

En altres paraules, aquesta sentència pronuncia l'origen autònom del poble del Sàhara i el seu indissociable dret a l'autodeterminació, així com de la seva possible descolonització; però de l'altra banda també reconeix una certa autoritat del Sultà del Marroc sobre d'algunes de les seves tribus sahrauís jaient al territori alauita (fent referència a la regió de Tarfaya).

IV. L'oposició del Marroc: naixement del conflicte internacional sobre la sobirania del territori.

Molt precipitadament, i pel que sembla una oposició al moviment de les NU i del dictamen del TIJ, el Regne del Marroc va iniciar la cèlebre Marxa Verda el 3 de novembre 1975, amb el

⁴¹ Boukhari, A. (2001). *El conflicto del Sáhara Occidental desde una perspectiva sahrauí*. Saragossa: Centro de Investigación para la Paz.

⁴² Vegeu cita immediatament supra.

⁴³ Vegeu cita 17

fonament de recuperar “el seu Sàhara”, al mateix temps que se signaven els “Acords de Madrid” pels quals el govern d'Espanya renunciava i abandonava a la sort i a la repartició el “Sàhara Espanyol”, entre el Marroc i la Mauritània.⁴⁴

Tot seguit el Front Polisari va guanyar suport militar i es va fer lloc entre les instàncies internacionals adherint-se a l'ONU, a l'OUA i a la Lliga àrab entre d'altres⁴⁵. Va ser ràpidament reconegut com el representant del poble sahrauí per nombrosos països, encara que no per la gran part de la comunitat internacional entre els quals l'aleshores Comunitat Econòmica Europea, Espanya i el Marroc.⁴⁶

Amb els dos bàndols formats, esclata el 1976 la guerra del Sàhara, la qual va durar tretze anys, i acabaria amb l'estancament dels recursos de les dues parts i un alt el foc per les UN. Durant tot aquest temps, el Marroc construiria a més de sis murs de més de 2 mil km pressionant la fugida del poble sahrauí.⁴⁷

V. Els intents d'una solució pacífica a mans de la MINURSO.

Amb la intervenció de les NU, es va crear la MINURSO el 1991⁴⁸ amb l'objectiu d'arribar a la fi de la qüestió territorial del Sàhara. Si bé això tenia un bon propòsit, en realitat es resumeix avui en

⁴⁴ Boukhari, A. (2001). *El conflicto del Sáhara Occidental desde una perspectiva sahrauí*. Saragossa: Centro de Investigación para la Paz.

⁴⁵ SaharaOccidental.es. (s. f.). *La RASD*. <https://saharaoccidental.es/sahara/la-rasd/>

Nacions Unides. (s. d.). *El Sàhara Occidental en el procés de descolonització*. <https://www.un.org/dppa/decolonization/es/nsqt/western-sahara#:~:text=El%20S%C3%A1hara%20Occidental%20figura%20en%20la%20lista%20de,e%20de%20la%20Carta%20de%20las%20Naciones%20Unidas>

⁴⁶ Cánovas Morillo, C., & y Pascual, M. (2022). La postura de los países sobre el Sáhara Occidental: de la soberanía marroquí a la independencia saharauí. *Newtral*. <https://www.newtral.es/sahara-occidental-paises-posiciones/20220322/>

⁴⁷ Muro marroquí del Sàhara Occidental. (s. d.). *Academia Lab*. <https://academia-lab.com/enciclopedia/muro-marroqui-del-sahara-occidental/>

⁴⁸ Nacions Unides. (s. d.). *Missió de les Nacions Unides per la organització d'un referèndum en el Sàhara Occidental*. <https://minurso.unmissions.org/>

un estancament perenne de l'exercici del dret a l'autodeterminació del poble sahrauí: des de l'origen de la MINURSO fins avui (2024, gairebé 30 anys) només s'han realitzat oficialment fins a quatre propostes, i set trobades diplomàtiques, totes fracassades, les quals es poden esquematitzar de la manera següent.

El primer va ser el Pla d'Arranjament del 30 d'agost 1988 aspirant a celebrar un referèndum “just i imparcial, sense restriccions militars ni administratives”, organitzat i supervisat per les Nacions Unides el qual va ser rebutjat pel Marroc per falta de consens sobre el cens triat.⁴⁹

El 1997 s'aprova al sinus de les NU el “Pla Baker I” precisament per elaborar el cens electoral del referèndum. Tot i els intents de diverses rondes de converses a Londres i Lisboa, entre els dos territoris no es va arribar a una conclusió clara del nombre i origen dels votants.⁵⁰ És més, el Regne Alauita va proposar un acord de referèndum condicionat: a què l'opció de la independència quedés expressament prohibida; i que el cens estigués format per tot ciutadà instal·lat al Sàhara des d'un any abans a la votació. Aquesta proposta, amb tot el pla Baker I, va ser rebutjat pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides.

El Pla Baker II plantejava una solució “mútuament acceptable” i que contingüés una “proposta que permeti l'autodeterminació del poble del Sàhara Occidental”. Es pretenia aïllar i identificar els votants “veritablement sahrauís”, mitjançant una comissió de les NU, anomenada “l'autoritat del Sàhara Occidental”, anant a buscar-los tant en el territori esmentat com en les zones de refugi.⁵¹

⁴⁹ Fuente Cobo, I. (2011). Sàhara Occidental: Origen, evolución i perspectivas de un conflicto sin resolver. *Instituto Español de Estudios Estratégicos*, 4.

⁵⁰ Vegeu cita anterior.

⁵¹ Boukhari, A. (2001). *El conflicto del Sàhara Occidental desde una perspectiva sahrauí*. Zaragoza: Centro de Investigación para la Paz.

Consell de Seguretat de les Nacions Unides. (2003, juliol). *Resolució 1513*.

El text qualifica quina és la solució política òptima del quòrum electoral renovant el mandat de la MINURSO fins gener de 2004: “Los nuevos criterios de identificación de votantes estaban contenidos en el informe S/23299 de 19 de diciembre 1991. De acuerdo con los criterios de identificación establecidos en el plan de paz de la MINURSO, son saharauis:

Los incluidos en el censo español de 1974.

Los ascendientes y descendientes en 1º grado.

Los que demostraran ser saharauis.

Los miembros de tribus residiendo en el Sahara más de 6 años consecutivos, o bien más de 12 años alternos.”

Tot i això, el Marroc es va mostrar reticent a la proposta per diverses raons, de les quals el temor del separatisme d'altres regions del seu regne, la incertesa de guanyar el referèndum, per temor a la falta de lleialtat dels seus colons marroquins i els seus dubtes sobre la legitimitat del secretari general de les NU com a mediador.⁵² De manera sorprenent diversos Estats van donar suport a la seva visió, donant per rebutjat el Segon Pla Baker el 2005.⁵³

VI. La via de l'Autonomia.

Finalment, amb l'oposició de les dues posicions, i el fet irrenunciable que pràcticament dues generacions de marroquins portaven vivint en la zona, es va arribar a la conclusió que la solució més realista seria promoure “la via de l'Autonomia”, ja prevista en les propostes anteriors,⁵⁴ però cada cop més palpable. Després de dos anys de negociacions, el 2007, el Marroc posaria sobre la taula la Iniciativa Marroquina per a la Negociació d'un Estatut d'Autonomia per al Sàhara,⁵⁵ en què, si bé s'acordava el dret a l'autodeterminació i d'una certa autonomia, el territori seguiria sotmès enterament a la sobirania del Regne i de la seva unitat nacional.

La part del Front Polisari oferia un altre caire de proposta, contemplant també l'autonomia, però en tot cas transitòria, i una celebració del referèndum amb l'opció d'independència total. En aquest darrer cas, també es preveia un dret de la ciutadania als residents marroquins al territori, així com la celebració d'acords de seguretat i de cooperació econòmica amb el Marroc per tal de mantenir una relació positiva.⁵⁶

⁵² Vidal, L. (2003, desembre). El plan Baker: propuesta para solucionar el conflicto más antiguo del Magreb. *Ideas Políticas*, p. 71.

⁵³ Vegeu cita immediatament supra: Vidal, L. (2003, desembre), p. 73.

⁵⁴ Ruíz Miguel, C. (2007a). La propuesta marroquí de autonomía para el sáhara occidental de 2007: una antigua propuesta sin credibilidad. *Universidad de Santiago de Compostela*. https://umdraiga.com/documentos/analisis/real7_Ruiz_tcm112-86275.htm

⁵⁵ *Initiative marocaine pour la négociation d'un statut d'autonomie de la région du Sahara*. (2007). Ministeri d'Afers Estrangers del Marroc. https://maroc.ma/fr/system/files/documents_actualite/initiative_marocaine.pdf

⁵⁶ Ruíz Miguel, C. (2007b). Propuesta del Frente Polisario para una solución política y mutuamente aceptable que proporcione la autodeterminación para el pueblo del Sáhara Occidental. *Universidad de Santiago de Compostela*. https://www.umdraiga.com/documentos/ONU_Negociaciones_Frente_Polisario_Marruecos/propuestadelfrentepolisario2007.htm

Les dues opcions compartien una certa integració en forma de regió autonòmica del Sàhara al Marroc, però es diferenciaven en l'aspecte temporal com en la repartició de competències.⁵⁷ No obstant, el que semblava ser arribar a una solució, en realitat va acabar rebutjada per les dues parts, després d'altres anys de rondes de negociació a la ciutat de Manhasset, donant-se per tancades el 2011.⁵⁸

VII. Els acords pesquers: una tradició comercial entre l'Espanya, l'UE i el Marroc.

La posició geogràfica d'Espanya i el Marroc ha influït enormement en les seves relacions polítiques i sobretot comercials. Els acords pesquers amb la Unió Europea, aquí protagonistes del treball, son en realitat el fruit d'una tradició llarga de relacions comercials entre l'Espanya i el Marroc.

Per motius d'extensió, la informació relativa a l'estudi aprofundit i contextualitzant de l'evolució de les relacions comercials entre Espanya, la Unió Europea i el Marroc es pot trobar als annexos d'aquest treball.⁵⁹ Aquí convé únicament precisar que la política i economia Hispano-Marroquina és l'antecessor directe dels acords controvertits objecte de la sentència del TJUE octubre 2024 i anàlisi d'aquest treball; i que tot i així avui en dia aquesta no es veu fragmentada pel seu decisiu en posicionar-se a favor de la via d'autonomia del Sàhara Occidental.

⁵⁷ Vegeu cita 51, Vidal, L. (2003, desembre), pp. 71-73.

⁵⁸ Consell de Seguretat de les Nacions Unides. (2007, 30 d'abril). *Resolució 1754 (2007)*. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n07/325/24/pdf/n0732524.pdf>

Morocco and Polisario Front to hold second meeting to resolve 32-year dispute. (10 agost 2007). *International Herald Tribune*. <https://web.archive.org/web/20080322103257/http://www.ihl.com/articles/ap/2007/08/10/news/UN-GEN-UN-Western-Sahara.php>

⁵⁹ Concretament, la informació es troba als annexos següents: Annex I sobre l'evolució de les relacions comercials entre Espanya i el Marroc fins l'actualitat política; Annex II, sobre la construcció dels acords pesquers i l'Annex III amb el llistat en ordre cronològic dels acords.

TERCER CAPÍTOL– Anàlisi jurídic de la sentència del Tribunal de Justícia de l'UE

Tenint present tots els anteriors fonaments jurídics, i en especial que els acords de pesca no contemplen el Sàhara Occidental més enllà de l'objecte de l'acord, convé preguntar-se com justifica el TJUE la seva il·legalitat a partir dels principis, normes i jurisprudència d'ordre internacional.

Per això s'analitzarà la resposta a partir dels principis del dret internacional dels tractats (I), sobre les normes estrictament dels territoris no autònoms (II) i finalment sobre doctrina i jurisprudència d'altres òrgans internacionals (III).

I. Principis del dret internacional del Dret dels Tractats (Convenció de Viena de 1969) amb territoris no autònom:

1. L'acord respecta la norma del "*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*"?

La disciplina del dret internacional estableix que una vegada ratificats i entrada en vigor, els tractats produeixen *de facto* drets i obligacions entre les parts concordants. De fet, és el que en desprèn el principi "*pacta sunt servanda*" (article 26 de la Convenció de Viena de 1980) alhora definit per la Cort internacional de Justícia com "l'obligació d'executar el tractat de bona fe i de manera *raonable*".⁶⁰ A partir d'aquest, els Tractats internacionals esdevenen la font de dret directa de drets i obligacions dels Estats. Es parla aleshores de *l'efecte relatiu dels tractats*, o *res inter alios acta*⁶¹, el qual els tractats en principi només són obligatoris per les parts contractants, deixant als tercers exclosos.

Tot i ser un principi consagrat per la jurisprudència internacional i per l'article 34 de la Convenció de Viena 1969⁶², diverses excepcions escapen d'aquesta regla, com ara la norma de "*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*", de l'article 36 de la CV 1969, pel qual els tractats no poden afectar tercers

⁶⁰ Cort Internacional de Justícia (CIJ). (1952). Drets dels ressortissants dels Estats Units d'Amèrica al Marroc (França c. Estats Units d'Amèrica). Recuperat de <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/11>

⁶¹ Brownlie, I. (2008). Principles of Public International Law. Oxford University Press, 620–625.

⁶² Cort Permanent de Justícia Internacional (CPJI). (1926). *Certains intérêts allemands en Haute-Silésie polonaise* (Alemanya c. Polònia). Recuperat de <https://jusmundi.com/fr/document/decision/fr-certains-interets-allemands-en-haute-silesie-polonaise-fond-arret-tuesday-25th-may-1926>;

Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE). (2010). *Firma Brita GmbH contra Hauptzollamt Hamburg-Hafen*, assumpte C-386/08, sentència del 25 de febrer de 2010. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0386>

sense el seu consentiment. La norma exposa que un tercer pot estar vinculat a un tractat aliè, únicament als efectes sí els generen beneficis.⁶³

Arrel de l'anterior, la qüestió del consentiment a un tractat en dret internacional, quan els tercers es veuen afectats, tant sigui perquè els genera beneficis com perjudicis, esdevé l'ordre del dia. Segons el dret internacional: tot acord vinculant a tercers requereix el seu consentiment.⁶⁴ En la nostra sentència el Tribunal de Justícia també cerca aquest consentiment.

D'una banda, el tribunal es observa quines son les parts contractants: les dues úniques que apareixen explícitament en tots els acords comercials son d'una banda les institucions europees (la Comissió i el Consell) i d'altra el Regne del Marroc, excloent visiblement al poble sahrauí.

Alhora constata que els acords vinculen el poble Sahrauí perquè tot i ésser un tercer aliè al tractat, surt beneficiat dels acords comercials. El tribunal recolza la resposta amb les consultes de la Comissió europea, les quals han servit per demostrar que l'acord produïa efectes beneficiosos al territori (139 i 140) en atribuint-los una millora del sector agro-pesquer i un benefici econòmic, però sense atorgar-los drets ni obligacions. La CJUE conclou d'acord amb la norma de "*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*" que com el tractat produeix efectes econòmics positius a la zona *els vincula de facto*.

Finalment exposa que el resultat de l'acord és de permetre a les autoritats marroquines d'exercir determinades competències administratives en el territori del Sàhara Occidental sense que l'acord creï cap mena d'obligació jurídica al poble sahrauí (144 a 149).

2. Quin és el caràcter de les consultes de la Comissió en relació amb el consentiment del poble sahrauí?

Una gran part de la sentència es dedica a analitzar les consultes de la Comissió, segons el Tribunal essencial ja que aquestes haurien d'haver servit "per demostrar que es va tenir en compte el poble

⁶³ Cort Permanent de Justícia Internacional (CPIJ). (1923, 17 d'agost). *SS "Wimbledon" (Regne Unit, França, Itàlia i Japó c. Alemanya)*. Recuperat de https://legal.un.org/PCIJsummaries/documents/english/5_e.pdf

⁶⁴ Nacions Unides. (1980). *Convenció de Viena sobre el dret dels tractats entre Estats i organitzacions internacionals*. Recuperat de https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/french/conventions/1_2_1986.pdf

sahrauí”. No obstant, el tribunal aclareix que la seva aportació és totalment contrària, ja que no son suficients ni necessàries per l’obtenció del consentiment (137 a 140):

En primer lloc, el tribunal exposa que el caràcter de les consultes de la Comissió és essencialment econòmic i es limita a respectar les normes del dret de la Unió. Mentre, el consentiment del Sàhara, en tant que territori en fase d’auto constituir-se, és relatiu a l’aspecte jurídic i polític internacional sobre la sobirania del seu territori, menyspreant el seu valor (139).

En relació a l’objecte, que les consultes realitzades només permeten exposar “l’efecte relatiu que implica l’acord al Sàhara Occidental” i els “efectes purament socioeconòmics” (140) sense esforçar-se a buscar un consentiment exprés sobre la voluntat de se sotmetre a aquests efectes.

I en darrer, jutja que els destinataris de les consultes ha sigut materialment la població del Sàhara i no el poble sahrauí, o “als seus òrgans representatius (fent alusió al Front Polisari)” (134). El Tribunal, seguint la línia de les conclusions de l’Advocada General, emfatitza la distinció dels termes “poble i població” en dret internacional.

- **Noció de poble:** és el conjunt d’habitants d’un territori, segons l’article 74 de la Carta de les Nacions Unides (161).
- **Noció de població :** és una unitat política titular del dret a l’autodeterminació.

*En el cas en qüestió, cal recordar que la majoria dels habitants van respondre amb una evasió massiva a la pressió política del Marroc, una pressió que es manifesta en els murs artificials que porta construint en el territori sahrauí. Concretament les dades demostren que només el 25% de la població del Sàhara occidental correspon al poble sahrauíja que la majoria es troba a la frontera amb l’Algèria.*⁶⁵

La Cort conclou també en els considerants 128 a 132 que si l’ètnia original del poble del Sàhara Occidental – qui precisament lluita representada pel partit Front Polisari l’obtenció del seu dret a

⁶⁵ Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, 4 octubre). *Sentència del Tribunal de Justícia (Gran Sala), assumptes acumulats C-779/21 P i C-799/21 P*. ECLI:EU:C:2024:835. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0779> Dispositius 127 i 128.

l'autodeterminació i la seva sobirania sobre el territori –, no es trobava present durant el període de consultes de la comissió, és el mateix a dir que no es van fer les consultes adequades.

Així, la falta d'unes consultes pertinents i adequades es tradueix jurídicament en un acord invàlid a nivell europeu (article 207 i 218 del TFUE). En canvi, veure què implica a nivell internacional la falta del consentiment d'un tractat, és el que s'analitza immediatament infra.

3. Els efectes de la violació de la norma *jus cogens* sobre el consentiment d'un tractat internacional: nul·litat absoluta de l'acord.

La “Convenció de Viena de 1980 sobre el dret dels tractats” i la jurisprudència de la Cort internacional de justícia descriuen quines han de ser les condicions de validesa dels Tractats Internacionals, així com els efectes del seu incompliment.

Més enllà de la capacitat de les parts contractants (en anglès *treaty making power*)⁶⁶; de l'objecte lícit conforme a les regles imperatives o *jus cogens*⁶⁷; és essencial el mencionat consentiment vàlid, real i exprés. En el nostre cas el Tribunal, sense posar en dubte la capacitat de les parts contractants (les institucions UE i el Marroc) respon que la causa de nul·litat és precisament l'absència del consentiment real i vàlid (exprés i sense error) de totes les altres parts implicades, és a dir, del Sàhara Occidental per ser el territori tercer a qui el tractat els crea efectes⁶⁸.

⁶⁶ Cort Permanent de Justícia Internacional (CPJI). (1923). *SS "Wimbledon"*, sentència del 17 d'agost de 1923. Recuperat de https://legal.un.org/PCIJsummaries/documents/english/5_e.pdf

Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees (TJCE). (1971). *Comissió de les Comunitats Europees contra Consell de les Comunitats Europees*, assumpte 22/70, sentència del 31 de març de 1971. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A61970CJ0022>

⁶⁷ Cort Internacional de Justícia (CIJ). (2006). *Activitats armades al territori del Congo (Nova sol·licitud: 2002) (República Democràtica del Congo c. Rwanda)*, competència i admissibilitat, sentència del 3 de febrer de 2006. Recuperat de <https://www.icj-cij.org/node/103188>: estableix que la regla impeding el genocidi es una regla de *jus cogens*.

Corten, O. (2011). *The Vienna Conventions on the Law of Treaties: A Commentary* (Vol. I, pp. 1015–1017). Oxford University Press.

Nacions Unides. (1986). *Convenció de Viena sobre el dret dels tractats entre Estats i organitzacions internacionals o entre organitzacions internacionals*. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/french/conventions/1_2_1986.pdf

A més, entra en el detall que el benefici econòmic que pot arribar a generar els acords, no té present la realitat jurídica que impliquen: és a dir, la manipulació i distribució d'aquests recursos pesquers i dels beneficis econòmics recau en les mans de l'administració del Marroc i no en la seva, del Sàhara (157). No només, el tribunal de justícia exigeix en aquesta darrera hipòtesi on l'acord permet la manipulació territorial a les autoritats marroquines, que com a mínim el Sàhara tingués un mecanisme de garanties i de control o supervisió. És a dir, si no tenen participació directa, que almenys sigui indirecta per la via del control.

El tribunal sintetitza que l'objecte dels acords únicament era de “donar titularitat de les preferències aranzelàries dels seus productes (marroquines), però incloent també els productes i les aigües territorials del Sàhara Occidental” (159).

El tribunal *conclou que el consentiment en un tractat s'ha de manifestar i obtenir complint unes condicions reglamentades pel dret internacional*⁶⁹ *aliè a unes consultes fetes per la Comissió, sobretot quan el tractat es susceptible de crear-los efectes de dret (139, 140, 161 i 162).*

I així resol doncs en harmonia a la norma del dret internacional – havent-se trencat el principi “*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*” i la regla del consentiment explícit a un acord internacional –, els acords de pesca són invàlids a nivell europeu i també a nivell internacional (*articles 3.5 i 21.1 TUE*)⁷⁰.

⁶⁹ També vegeu *infra* al Tercer Capítol. II. 4 “Les condicions afegides de l'article 73 CNU per un consentiment conforme al dret a l'autodeterminació del Sàhara (p.39).

⁷⁰ Vegeu *supra* Tercer Capítol. I.1 “Segons el TJUE l'acord de pesca respecta la norma de “*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*”? (p.27).

També en el dispositiu 133 de la Sentència TJUE, 4 octubre 2024.

II. Relació amb les normes de Dret Internacional sobre els territoris no autònoms.

Aquest epígraf analitza la sentència en relació amb les normes internacionals dels territoris no autònoms per veure si les respecta o les contradia.

1. L'atribut del Sàhara Occidental de territori pendent de descolonització i amb el dret a l'autodeterminació segons l'ONU.

Durant la reivindicació del Front Polisari, les institucions internacionals s'han servit dels seus instruments en concret de la pre-exposada resolució de l'Assemblea General de les Nacions Unides 2526 del 24 d'octubre de 1970⁷¹, que tot i no tenir la mateixa força jurídica que un tractat, son part de les regles consuetudinàries i doncs vinculants jurídicament⁷².

Concretament el text elabora un marc conceptual en torn al principi de la igualtat de drets y de la lliure determinació dels pobles.

Si e bé anteriorment s'havia introduït una part en el marc conceptual d'aquest treball (capítol 1, epígraf 2) aquí convé desenvolupar com qualifica jurídicament aquests territoris i en particular si el TJUE en repren aquesta norma per referir-se al Sàhara Occidental.

Segons la Resolució 2526 (XXV) de l'AGNU: *“El territorio de una colonia u otro territorio no autónomo tiene, en virtud de la Carta de las Naciones Unidas, una condición jurídica distinta y separada de la del territorio del Estado que lo administra, y esa condición jurídica distinta y separada conforme a la Carta existirá hasta que el pueblo de la colonia o territorio no autónomo*

⁷¹ Asamblea General de las Naciones Unidas. (1970). *Resolución 2625 (XXV): Declaración sobre los principios de derecho internacional relativos a las relaciones d'amistad i a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas*. Recuperat de https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_RES_2625-Frn.pdf

⁷² Asamblea General de las Naciones Unidas. (1974). *Resolución 3201 (S-VI): Declaración sobre el establecimiento d'un nou ordre econòmic internacional*. Recuperat de https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_3201/ga_3201_e.pdf

Definició de les resolucions de les resolucions de les Nacions Unides: *“Una resolución es la expresión formal de la opinión o voluntad de un órgano de las Naciones Unidas. Las decisiones, otro tipo de acto formal, son adoptadas por los órganos de la ONU y suelen referirse a cuestiones de procedimiento, como elecciones, nombramientos y fechas y lugares de futuras reuniones. Con excepción de las decisiones relativas a los pagos a los presupuestos ordinario y de mantenimiento de la paz de los presupuestos de mantenimiento de la paz, las resoluciones/decisiones de la Asamblea General no son vinculantes para los Estados miembros.”*

*haya ejercido su derecho de libre determinación de conformidad con la Carta y, en particular, con sus propósitos y principios”.*⁷³

En el nostre cas, el TJUE respecta aquests principis el dret a l'autodeterminació del Sàhara indirectament, a través d'anunciar la il·legalitat dels acords. D'una banda estableix que *més enllà de la forma jurídica internacional no autònoma del Sàhara Occidental, res l'impedeix exigir els seus drets en la seva lluita per l'autodeterminació*; i d'altra banda conclou a la nul·litat dels acords per essencialment vicis de *consentiment i falta de consulta adequada al Sàhara* del dret processual de la Unió, de manera que indirectament respon en favor als instruments de les Nacions Unides.

Tot i això, cal deixar ben precís que el TJUE no es pronuncia directament sobre els anteriors fonaments sobre el dret a l'autodeterminació de les NU. Així, el TJUE *evidentment* no arriba a condemnar el Marroc directament, principalment perquè és un Estat que escapa del seu camp de jurisdicció. De fet tampoc jutja que les institucions europees tenen una obligació de *promoure* el principi de l'autodeterminació del poble, si més no de vetllar pel seu respecte tot complint amb les regles processuals de la PESC i dels tractats internacionals. No obstant, la resposta sí en cristal·litza i s'hi integra perfectament.

Concretament resol de tres maneres: en primer lloc assegura la legítima intervenció i capacitat processal del Front Polisari com a representant del poble sahrauí per elevar un recurs contra l'acord; tot seguit anuncia el dret a la preservació dels recursos naturals que té el Sàhara i d'altra banda recorda quines han de ser les obligacions específiques a les institucions UE per l'obtenció vàlida del consentiment per tal que l'acord internacional pugui respectar els drets de l'estat en formació, acumulant així les condicions dels articles 263 TFUE a les del 73 de la Carta de les Nacions Unides. Aquests tres aspectes son el que s'analitzarà tot seguit.

2. Dret a una protecció judicial del territori no autònom a través del Front Polisari.

⁷³ Asamblea General de las Naciones Unidas. (1970). *Resolución 2625 (XXV): Declaración sobre los principios de derecho internacional relativos a las relaciones de amistad y a la cooperación entre los Estados de conformidad con la Carta de las Naciones Unidas*. https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_RES_2625-Frn.pdf

Una de les al·legacions de les institucions recurrents és que el Partit del Front Polisari no té capacitat processal i encara menys legitimitat activa per interposar un recurs davant el Tribunal. Concretament defensen que partits polítics, i menys encara estrangers a la Unió, estiguin legitimats a interposar un recurs⁷⁴.

La sentència parla de *capacitat processal*, que en realitat es refereix a la capacitat jurídica que pot tenir o mancar un subjecte de dret; i la diferencia de la *legitimitat*, el que ve a ser la legitimitat activa, és a dir els interessos jurídics que pot tenir la persona per a presentar el recurs.

No obstant, la Cort contribueix a defensar que el Front Polisari és no solament una entitat amb capacitat jurídica per a concloure tractats (a), sino que a més que està dotat de *legitimitat passiva* en el recurs de cassació (b).

a) Solució a la qüestió de la realitat jurídica del Front Polisari.

Per resoldre la primera qüestió sobre la realitat jurídica del Front Polisari, el tribunal segueix l'esquema següent:

- Explica la noció de subjectes de dret internacional, originaris i plens amb capacitat per a concloure acords internacionals (essencialment els Estats; posteriorment també les organitzacions internacionals), reconeixent que el Front Polisari no és ni l'un ni l'altre (63 a 69; en especial el dispositiu 67).
- Tot seguit raona que en clau del Dret de la Unió Europea, els articles sobre la conclusió d'acords internacionals el concepte de persona jurídica contractant de l'article 263 TFUE⁷⁵ no poden ser interpretat de manera restrictiva (66 i 69), i hi inclou també partits polítics i entitats no estatals com ho és el Front Polisari.
- Que en relació amb el Sàhara, tractant-se d'un territori no autònom, no se'l pot exigir el mateix tracte que a un Estat independent; sinó que és a partir del nexa d'un partit polític

⁷⁴ Primer motiu del recurs de cassació en l'assumpte C-779/21 P i en l'assumpte C-7-99/21 P, basats en la falta de capacitat processal del Front Polisari.

⁷⁵ Unió Europea. (2012). *Tractat de Funcionament de la Unió Europea* (versió consolidada). Article 263. Diari Oficial de la Unió Europea, C 326, 26.10.2012, p. 167. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A12012E263>:

L'article 263 TFUE, paràgraf primer, designa els actes de la Unió que poden ser objecte d'un recurs d'anul·lació davant els tribunals de la Unió, a saber, d'una banda, els actes legislatius i, d'altra banda, altres actes vinculants destinats a produir efectes jurídics davant tercers, que poden ser actes individuals o actes d'aplicació general.

com ho és el Front Polisari que representa els seus drets i interessos jurídics, mentre la qüestió de l'autodeterminació es va resolent, d'acord amb el principi de tutela judicial efectiva que tenen els territoris en procés d'autodeterminació i que emana l'article 73 de la Carta de les Nacions Unides.

- Que donada la pràctica del Front Polisari d'haver participat davant els òrgans de les Nacions Unides (en el marc de la seva lluita per veure el dret de l'autodeterminació del poble reconegut) així com en altres aforaments internacionals africans i manté relacions bilaterals a nivell internacional “té una existència jurídica suficient per poder actuar davant els tribunals de la Unió” i de representar el poble sahrauí (70 i següents).

b) Solució a la qüestió de legitimitat activa del Front Polisari per interposar el recurs.

El Tribunal, basant-se en l'article 263 TFUE sobre la teoria de l'afectació directa i individualitzada de l'acord comercial per a ser contestat – en la que “*Tota persona física o jurídica podrà interposar recurs, en les condicions previstes als paràgrafs primer i segon, contra els actes de què sigui destinatària o que l'afectin directament i individualment i contra els actes reglamentaris que l'afectin directament i que no incloguin mesures d'execució*” –, de manera resumida, conclou que l'acord controvertit crea una afectació directa al Front Polisari (89).

Concretament recolza les resolucions del Consell de Seguretat de les Nacions Unides (31) que el Front Polisari és un “interlocutor privilegiat”; el *representant de la veu de la majoria del poble i per tant té la legitimitat de manifestar quan un acord els pot crear prejudicis, i que n'exerceix la seva tutela jurídica* ; i doncs l'intermediari per determinar el futur del Sàhara Occidental.

Tot seguit, a l'anterior article, acumula l'article 73 de la Carta de les Nacions Unides per explicar que aquest s'ha de tenir en compte i respectar-los “*el principi de tutela judicial efectiva, respecte la situació jurídica del poble del Sàhara Occidental, representats*” efectivament pel Front Polisari.

En segon lloc, que sí l'individualitza ja que acaba afectant-los el control administratiu i la delimitació territorial global. El Tribunal recorda que les afectacions d'un acord no fan falta que siguin de natura econòmica, com sostenen el Consell i la Comissió, sinó que poden ser de natura jurídica (109). De fet, els acords creen una relació comercial – i per tant jurídica – entre les institucions europees i el Marroc, generant-los uns drets de gestió i administració fet que té incidència directa per saber qui té sobirania – o més sobirania – sobre el dit territori (98).

Tenint en compte que “l’acord annexa geogràficament el territori del Sàhara Occidental sota l’administració marroquina per explotar la matèria pesquera”, l’autoritat sobirana del terreny és veu alterada. De manera contundent, en el mateix dispositiu 98 i següents, el Tribunal expressa que els acords afecten directa i de manera individualitzada al Sàhara ja que els està denegant el seu pertany i sobirania, anul·lant així el “dret a l’autodeterminació del dit territori” a nivell internacional (107 i 108).

3. Explotació dels recursos naturals en territoris no autònoms:

El TJUE per tal d’anul·lar els acords, també es pronuncia sobre el principi de sobirania dels recursos naturals del Sàhara (b), reflectint la doctrina sobre els drets patrimonials d’aquests territoris (a).

a) Visió internacional sobre els drets patrimonials d’un territori no autònom.

Segons el dret internacional, els recursos d’un territori no autònom només poden ser explotats en benefici de la seva població i amb el seu consentiment (dictamen de l’ONU del 2002 sobre el Sàhara Occidental).

Corol·lari del principi i del dret a la lliure determinació, el principi sobre la sobirania dels recursos naturals implica que els pobles no autònoms han de poder explotar els recursos que ofereix el seu territori sense que una entitat administradora n’exerceixi el seu control.

Les fonts del dret relatiu a aquest principi son d’una banda l’article 73 de la Carta de les Nacions Unides; la doctrina de les resolucions de l’Assemblea General de les Nacions Unides (AGNU) en especial la de 14 desembre 1962 [1803, XVII] per la que definia per primera vegada aquest principi com “*el dret dels pobles i les nacions a utilitzar els recursos naturals dels seus territoris i a disposar-ne en interès del desenvolupament i el benestar nacionals*” i que ha estat plasmat en el Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics de l’AGNU de 1966 a l’article 1.2 : “*Per a l’assoliment dels seus fins, tots els pobles poden disposar lliurement de les seves riqueses i recursos naturals, sense perjudici de les obligacions que deriven de la cooperació econòmica*

*internacional basada en el principi del benefici recíproc, així com del dret internacional. En cap cas es podrà privar un poble dels seus propis mitjans de subsistència”.*⁷⁶

Més tard l'AGNU acabaria publicant noves resolucions relatives a aquest principi i un programa complet sobre “l'Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la Independència als països i pobles colonials”⁷⁷:

Dins d'aquest cos doctrinal, l'AGNU sol·licitava a les potències administradores que “les seves activitats no tinguessin conseqüències perjudicials pels interessos dels pobles dels territoris, i que en tot cas estiguessin encaminats a ajudar-los a exercir el seu dret a la lliure determinació”⁷⁸. També recordava a les potències administradores el deure de “salvaguardar i garantir els drets inalienables dels pobles per mantenir els seus recursos naturals en el futur”.⁷⁹

Així, convé preguntar-se si el TJUE en anul·lar els acords comercials de l'UE i el Marroc ho fa també basant-se en aquest marc doctrinal sobre el principi de la sobirania dels recursos naturals.

b) Recolzament del TJUE sobre la propietat dels recursos del Sàhara.

En totes les sentències i recursos interposats del present conflicte pesquer, el principi de la propietat dels recursos naturals apareix puntualment i de manera iconogràfica.

En primer lloc, en la Sentència del Tribunal General de 29 de setembre 2021: Es menciona tant l'article 73 de la Carta de les NU com la resolució 1803 (XVII) de l'AGNU reafirmant “*el dret inalienable dels pobles dels territoris colonials i no autònoms a la lliure determinació i a la independència, així com al gaudi dels recursos naturals dels seus territoris*”⁸⁰ en la introducció

⁷⁶ Asamblea General de las Naciones Unidas. (1966, 16 de diciembre). *Pacte internacional de drets civils i polítics* (Resolució 2200 A (XXI)), article 1.2

⁷⁷ Vegeu l'Annex IV. Resolucions de l'AGNU relatives al principi de sobirania dels recursos naturals en ordre cronològic.

⁷⁸ Corell, H. (2002). *Dictamen jurídic del Subsecretari General de les Nacions Unides per a Assumptes Jurídics, Conseller Jurídic, sobre la legalitat de les accions de prospecció de recursos minerals al Sàhara Occidental*. Recuperat de https://umdraiga.com/documentos/ONU_dictamenes/Hans_Corell_esp.htm

⁷⁹ Vegeu cita immediatament anterior.

⁸⁰ Tribunal General de la Unió Europea. (2021, 29 setembre). *Sentència del Tribunal General (Sala Novena ampliada) de 29 de setembre de 2021, assumptes acumulats T-344/19 i T-356/19*. ECLI:EU:T:2021:639, p. 2. Recuperat de <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=246702&doclang=es>

dels fets jurídics. Més tard, en el fons, es tornen a citar per subratllar "*la sobirania permanent dels pobles sobre els seus recursos naturals i la necessitat del seu consentiment per a qualsevol explotació*".⁸¹ En aquesta sentència del TGUE s'arriba a discutir si l'acord pesquer respecta el principi de la gestió dels recursos naturals i/o si el poble consenteix a la explotació pels tercers. Arrel de la teoria de la falta del consentiment i de l'afectació directa, el TGUE recolza explícitament la vulneració del mencionat principi, sent el primer en anul·lar els acords, entre d'altres, sota aquest fonament.

En segon lloc, dins les Conclusions de l'Advocada General de 21 de març de 2024 també s'exposen parcialment els mateixos raonaments. Concretament menciona la resolució 2554 (XXIV) de l'ONU, que reafirma "el dret inalienable que els pobles dels territoris dependents tenen sobre els recursos naturals dels seus territoris"⁸², però no en aprofundeix tant com el TGUE ni defensa que siguin pertinents per la lluita a la seva determinació.

Finalment en la Sentència C-729 del TJUE (4 d'octubre de 2024), objecte d'aquest treball, el TJUE arriba a la mateixa conclusió que el TGUE, tot mencionant els fonaments textuais de les NU, sobretot en el marc contextual i jurídic, però no en resol directament en favor.

Més concretament, el TJUE reconeix, que el Sàhara Occidental és un territori no autònom i que com a tal està subjecte al règim de l'article 73 de la carta de les NU; que com a tal el poble és titular dels recursos que li ofereix la terra. No obstant, no hi va més enllà: no arriba a concloure expressament que la causa de nul·litat dels acords sigui directament la violació del principi de sobirania dels recursos naturals; tampoc condemna al Marroc o a les institucions per corrompre aquest dret als recursos naturals; tampoc estableix un vincle exprés entre el dret als recursos i l'aquiescència internacional de la causa. En altres paraules, només es limita a exposar les regles internacionals dels recursos naturals i a citar el Tribunal General supeditant la validesa de l'acord a quan aquest vinculi també a un territori en fase de determinació (p. 16 paràgrafs 136-137).

⁸¹ Vegeu cita anterior, Sentència TGUE (29 setembre 2021), p. 20, paràgrafs 98 i 10.

⁸² Advocada General Cápeta Tamara. (21 març 2024) *Conclusions dels assumptes acumulats C-778/21 P i C-798/21 P*, pagina 2 punt 10.

4. Les condicions afegides de l'article 73 CNU per un consentiment conforme al dret a l'autodeterminació del Sàhara.

En els primers punts d'aquest mateix capítol es veien analitzades les regles del consentiment del dret dels tractats internacionals i sobre el principi *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*⁸³, conclouent també que es requeria en dret de la Unió patir afectació directa i individualitzada d'un acte per a impugnar la seva invalidesa⁸⁴. Si les anterior regles son dites “generals”, el TJUE n'acumula el compliment de l'article 73, no només sobre el dret a la defensa del territori, sinó sobre l'aspecte intrínsec del consentiment del Sàhara als acords comercials (article 73 de la Carta de les Nacions Unides). Afegeix que aquest consentiment explícit a l'obtenció dels recursos naturals s'ha d'obtenir directament del poble titular de la situació no-autònoma, i no de la població sahrauí: *“precisament degut la seva condició com a territori no autònom i dels drets patrimonials derivats de les regles del dret internacional sobre l'autodeterminació; del fet que el Sàhara no pot manifestar vàlidament el seu consentiment per manca de la solida personalitat jurídica que en canvi sí tenen els altres estats veïns”* (152).⁸⁵

Concretament en desglossa les dues condicions obligatòries (153): d'una banda exigeix que l'acord no creï drets ni obligacions al poble; i de l'altra que *“el poble pugui obtenir un benefici de l'explotació dels seus recursos naturals que sigui precís, concret, substancial, verificable, derivat, i proporcional a la seva importància”*.⁸⁶ De manera una mica més complexa afegeix que també són necessàries les *“garanties conformes al principi del desenvolupament sostenible i als recursos no renovables”* així com un “mecanisme de control” per tal que el benefici al Sàhara sigui constant.⁸⁷

⁸³ TJUE, (2024, 4 octubre), C-779/21 P i C-799/21 P. Dispositiu 152.

Vegeu supra, Tapítol 3. 1 “L'atribut del Sàhara Occidental de territori pendent de descolonització i amb el dret a l'autodeterminació segons l'ONU.”

⁸⁴ Vegeu supra, capítol 4.2. “Dret a una protecció judicial del territori no autònom a través del Front Polisari : a) Solució a la qüestió de la realitat jurídica del Front Polisari”.

⁸⁵ Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, 4 octubre). *Sentència del Tribunal de Justícia (Gran Sala) de 4 d'octubre de 2024, assumptes acumulats C-779/21 P i C-799/21 P*. ECLI:EU:C:2024:835. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0779>, paràgraf. 154.

⁸⁶ TJUE, (2024, 4 octubre), C-779/21 P i C-799/21 P. Dispositiu 153

⁸⁷ Vegeu nota immediatament anterior.

És a dir que l'adopció de l'acord en la mesura del possible ha de tenir en compte els beneficis, les garanties i el control per part del poble sahrauí per tal que sigui internacionalment conforme al dret a la gestió dels seus recursos naturals.

És a través d'aquests dispositius que el TJUE sotmet a presumpció *iuris tantum* del consentiment del territori sahrauí a tot acord sobre els seus recursos naturals: així quan es compleixin les tres condicions – no creació de drets ni obligacions; continuïtat del benefici i explotació dels recursos naturals i les mesures i garanties del seu control – no farà falta qüestionar-se el consentiment del poble, ja que es presumeix vàlid.

A més, a més per donar raó al poble sahrauí, en els dispositius 155 i 156 carrega la prova de la manca d'alguna d'aquestes condicions i del consentiment al representant legítim – el Front Polisari – del poble no autònom afectat pel tractat: “en cas que els representants legítims del poble *“demostran que el règim dels beneficis o els seus mecanismes de garanties i control no compleixen els anteriors requisits”, aleshores no es pot presumir el consentiment del poble”*.⁸⁸

Sobre aquest darrer punt el TJUE conclou que durant les fases de negociació i de consulta, les institucions europees (el Consell i la Comissió) no van buscar el consentiment del Sàhara, ni del Front Polisari, el qual n'és titular. Tampoc van fer atenció si l'acord creava un benefici al poble sahrauí, i encara menys que no disposava d'un control continu; control que requeria en canvi a les autoritats marroquines. Per aquest motiu, declara que els acords son nuls de ple dret.

5. Cristal·lització de les anteriors normes pel TJUE

Els punts clau de la sentència son els apartats 160 a 166 on el Tribunal s'arriba a pronunciar directament sobre la qüestió de l'autonomia del Sàhara i del seu dret a la lliure determinació. De fet, posa la idea, recolzada pel Tribunal General, que la Unió Europea ha de complir els articles 3.5 i 21.1 del TUE en el que l'acció de la Unió “en l'escena internacional contribuirà entre d'altres, a l'estricta respecte i al desenvolupament del Dret Internacional, en particular al respecte dels principis de la Carta de les Nacions Unides”.⁸⁹ Arrel d'aquest principi, senyala que “el Consell hauria d'haver apreciat si la situació actual del territori del Sàhara es podia permetre una adaptació

⁸⁸ TJUE, (2024, 4 octubre), C-779/21 P i C-799/21 P. Dispositius 155 - 156

⁸⁹ Unió Europea. (s. d.). *Tractat de la Unió Europea (TUE)*. Resum disponible a EUR-Lex. Articles 3.5 i 21.1. Recuperat el 8 de maig de 2025, de <https://eur-lex.europa.eu/ES/legal-content/summary/treaty-on-european-union.html>, a

per a manifestar el consentiment” o bé “que s’havia obtingut un consentiment explícit”, però en tot cas mai que el Consell “pugués decidir si podia prescindir del consentiment” (paràgraf 164 de la Sentència C-778/21 P). Sota aquesta posició conclou que “el Consell en considerar que les consultes de la Comissió i pel SEAE, serien conformes al principi de l’efecte relatiu dels tractats”; en confondre l’abast de les consultes per un consentiment; i en jutjar que l’escrit del 29 de gener de 2002 de l’Assessor Jurídic de les NU seria suficient, ha incomplert l’article 3.5 i 21.1 del TUE”, anant en contra de l’article 73 de la Carta de les Nacions Unides i del dret consuetudinari sobre els pobles a auto determinar-se.⁹⁰

De manera precisa, la Cort constata que el Sàhara està en procés de descolonització; que n’és titular dels drets derivats de la Carta de les Nacions Unides (obtenció del consentiment) i de les Resolucions de l’AGNU (1803 XVII).

Arrel de buscar i aplicar les normes pertinents del dret internacional sobre el dret dels tractats; de la doctrina sobre el dret a l’autonomia i de les normes processuals europees de la política exterior (articles 3.5 i 21.1 TUE), el TJUE acaba indirectament fent ressò de la resta. En altres paraules: indica quina hauria de ser l’obligació de les institucions i en general de la Unió en matèria de la PESC que és la de fer respectar el dret internacional de la lliure determinació del Sàhara (170). No obstant, no proposa una solució política, per raons evidents, al conflicte. Finalment, tampoc condemna el Marroc i les institucions per no respectar aquests drets.

El TJUE es limita a aplicar el dret vigent internacional sobre els tractats internacionals, sobre la regla del consentiment del territori no autònom, i el dret propi dels acords de la PESC de la Unió protegeix els drets derivats patrimonials dels recursos del Sàhara.

D’aquesta manera, es cristal·litza la doctrina actual que el Sàhara encara està en fase de descolonització; que és titular dels recursos i que no se’n pot prevaldre i que en tot cas se l’ha de buscar i obtenir el seu consentiment exprés; que cap institució de la Unió ni cap Estat n’hauria d’ometre, incloent el Marroc. També cristal·litza el paper important que juga el Front Polisari com a representant del Sàhara. En definitiva, resol la sentència en coherència amb el principi del dret a

⁹⁰ Nacions Unides. (1945). *Carta de les Nacions Unides i Estatut de la Cort Internacional de Justícia*. Signada el 26 de juny de 1945 i entrada en vigor l’1 d’octubre de 1945. Article 73. Recuperat de <https://justis.vlex.com/vid/215807593>

auto determinar-se del Sàhara i preservant els seus drets patrimonials i jurídics mentre la situació sigui encara aquesta.

III. Conformitat amb la jurisprudència internacional sobre el dret col·lectiu de l'autodeterminació del Sàhara Occidental:

Convé analitzar en un últim apartat els darrers punts rellevants de la Sentència TJUE 2024 amb la jurisprudència de la Cort Internacional de Justícia (CIJ) en el seu dictamen de 1975 sobre el Sàhara Occidental.

Tal com s'exposava en el segon capítol relatiu a la construcció històrica del dret col·lectiu del Sàhara occidental, l'Assemblea General de les Nacions Unides interposava un recurs consultiu al tribunal Internacional de Justícia, la qual desembocava en la Sentència de 1975, jurídicament la més important del conflicte de sobirania territorial, en la que el TIJ constata els anteriorment citats principis que “el Sàhara no està sotmès a la sobirania de cap Estat, en especial del Marroc”.

A més, segons l'*Informe elaborado por el abogado Haddamin Moulud Said* el Sàhara occidental reuneix tres característiques que el doten d'una singularitat especial: 1) és un Territori No Autònom; 2) tampoc té potència administradora; 3) i que no obstant està sota ocupació estrangera”, de manera que tota aproximació al Sàhara Occidental en clau internacional s'hauria de fer tenint en compte la sentència del TIJ així com de les característiques singulars del Sàhara.⁹¹

Des de la posició de la justícia de la UE, cal remarcar que el primer en pronunciar-se sobre el caràcter especial del Sàhara a través de la il·legalitat dels acords comercial és el Tribunal General de la UE en 2018⁹². El TJUE resol citant també la sentència del Tribunal Internacional de Justícia de 1975 i la fa servir precisament per fonamentar de nou el caràcter especial d'aquest territori. La seva resposta reflexa – tot i que no ho digui expressament – que les institucions europees no haurien de finançar les relacions comercials amb el Marroc, autor principal de les violacions dels

⁹¹ *Informe sobre la situación de los derechos humanos en el Sáhara Occidental*. (s. d.). Observatorio de Recursos Naturales del Sáhara Occidental (ARSO). <https://www.arso.org/Informe-DDHH-SaharaOccidental.pdf>

⁹² Tribunal General de la Unió Europea. (2021, 29 setembre). *Sentència del Tribunal General (Sala Novena ampliada) de 29 de setembre de 2021, assumptes acumulats T-344/19 i T-356/19*. ECLI:EU:T:2021:639. Recuperat de <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=246702&doclang=es> Paràgrafs 226; 237 – 241; 258 – 261; 268.

Drets Humans i dels drets sobirans sobre el Sàhara Occidental⁹³. La seva decisió respecta la sentència quan li reconeix al Sàhara la qualitat especial del territori no autònom i no administrat. Finalment, la sentència fa ressò de les normes Internacionales i del moviment protector dels drets humans al Sàhara Occidental.

Arrel de l'anterior recorda quines han de ser les obligacions de les institucions, a saber, respectar en global el Dret Internacional en l'aplicació de les Polítiques de les Relacions Exteriors; de vetllar pel compliment dels drets dels territoris no autònoms i en especial la sentència del Tribunal Internacional de Justícia de 1975 sobre la condició especial i individual del Sàhara, representat pel Front Polisari; de complir les normes del consentiment real i exprés de tot acord internacional, conformement a l'article 263 TFUE i en especial de l'article 73 de la Carta de les Nacions Unides i de la Resolució 2625 de les NU per la disposició i gestió dels seus recursos naturals.

⁹³ Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, 4 octubre). *Sentència del Tribunal de Justícia (Gran Sala) de 4 d'octubre de 2024, assumptes acumulats C-779/21 P i C-799/21 P*. ECLI:EU:C:2024:835. Recuperat de <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=284122&doclang=FR>, paràgrafs 154; 226; 237 – 241; 268.

CONCLUSIONS – Implicacions jurídiques de la sentència.

Aquest treball ha tingut per objectiu analitzar les implicacions jurídiques i polítiques sobre del dret a la lliure determinació del Sàhara Occidental derivades de la sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea del 4 d'octubre de 2024,⁹⁴ que es pronuncia sobre l'aplicació dels acords comercials de la UE amb el Marroc al mencionat territori sahrauí.

Resposta a la hipòtesi inicial

Abans de conèixer amb profunditat la sentència, la hipòtesi partia d'una confirmació clara de la condició especial de territori no autònom per part del TJUE i doncs del seu alineament exacte amb el dret internacional de les Nacions Unides qui defineix el Sàhara com un territori autònom i no pertinent del Marroc en fase d'independència. En efecte, la resposta a la hipòtesi no és gaire diferent, amb la característica que el fons de la sentència va més enllà, perquè no només incideix en les particularitats dels drets internacionals del Sàhara Occidental, sinó a més imposa els deures de respectar aquestes normes a les institucions i en condiona la recerca del consentiment en cas d'un futur acord. Finalment, carrega les costes a les institucions en nom del seu incompliment, però deixa els acords en vigor fins a 12 mesos més per adaptar i minimitzar els costos de la seva nul·litat.

Alineament de les institucions a les normes del Dret Internacional?

Successivament, la sentència reafirma el dret a l'autodeterminació del poble sahrauí en sintonia amb la jurisprudència del Tribunal Internacional de Justícia i de les resolucions de les Nacions Unides; recrea la necessitat del consentiment per a qualsevol acord aplicable al territori; i reconeix que el Sàhara Occidental en sí no forma part del Marroc. Per això, identifica que els acords són nuls perquè en annexionar la pràctica de la pesca en aigües del territori sahrauí, sense un consentiment real i vàlid del poble, confronta amb els drets patrimonials i del lliure accés als propis recursos naturals de la branca del dret internacional. A curt termini l'efecte de la sentència recau immediatament al consumidor europeu i es tradueix en el re-etiquetatge dels productes que provenen del Sàhara Occidental i no del Marroc, per dissoldre tota indicació enganyosa i falsa⁹⁵. Tot i la contundència jurídica del Tribunal, l'impacte polític i institucional ha estat limitat, ja que

⁹⁴ TJUE, (2024,4 octubre), *assumptes acumulats C-779/21 P i C-799/21 P*. ECLI:EU:C:2024:835.

⁹⁵ Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, octubre). *Comunicat de premsa núm. 169/24 sobre la sentència relativa al Sàhara Occidental*. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-10/cp240169es.pdf>

no imposa una obligació (altra que la de recercar el seu consentiment vàlid) d'ajuda a l'exercici de l'autodeterminació o una sanció expressa a les institucions.

De fet, les institucions europees, especialment la Comissió i el Consell, han continuat buscant fórmules per mantenir els acords comercials amb el Marroc, sovint interpretant de manera flexible la jurisprudència del TJUE.⁹⁶ En aquest sentit, es constata una desconexió creixent entre la pràctica de les institucions polítiques de la UE i les resolucions de l'ONU: les últimes, des de 1960 (Resolució 1514), han reiterat la naturalesa colonial del conflicte i la urgència d'alliberar els pobles. En canvi, mentre que el Tribunal europeu ens mostra amb aquesta sentència un intent d'alineació amb els principis del dret internacional públic, la política exterior de la Unió segueix priorititzant la *realpolitik* i la cooperació estratègica amb el Marroc. Recentment ha estat objecte de disputa política el fet que les institucions hagin censurat les parts del dispositiu de la sentència sobre les obligacions que aquestes han de respectar. Concretament es sospita que el Consell hagi distribuït a alguns eurodiputats versions de la sentència amb fragments omesos, demostrant un caràcter de mala fe la seva poca col·laboració en l'assumpte.⁹⁷ D'altra banda, la Comissió i el Consell haurien reinterpretat alguns punts de la sentència a favor seu en el sentit que “es pot presumir el consentiment del territori si l'acord no genera obligacions i sí avantatges precises i clares pel Sàhara Occidental”.⁹⁸ Així, en la resta dels casos, la negociació amb el Marroc pot seguir endavant, fins i tot sense el consentiment del Front Polisari. Malauradament, aquesta visió ignoraria de nou la situació conflictiva de sobirania entre el Marroc i el Sàhara ja que les institucions europees continuarien subvencionant l'Estat ocupant. De fet, una tal subvenció també entraria en conflicte amb el dret internacional sobre el dret a la lliure determinació dels pobles autònoms, i en particular de la recent opinió consultiva del TIJ “Obligacions d'Israel respecte la presència i les activitats de les Nacions Unides, altres organitzacions internacionals i de tercers en

⁹⁶ Novact. (2024, 5 d'octubre). *Comunicat sobre la sentència del 4 d'octubre de 2024 del Tribunal de Justícia de la Unió Europea*. NOVACT – Institut Internacional per l'Acció Noviolenta. <https://novact.org/es/comunicat-sobre-la-sentencia-del-4-doctubre-de-2024-del-tribunal-de-justicia-de-la-unio-europea>

⁹⁷ El Independiente. (2025, 27 març). *La UE censura un informe jurídic intern sobre la sentència relativa al Marroc i el Sàhara Occidental*. <https://www.elindependiente.com/internacional/2025/03/27/ue-cercena-informe-juridico-sentencia-marruecos-sahara/>

⁹⁸ ElDiario.es. (2024, 25 d'abril). *La UE oculta su posición tras la sentencia que anuló el acuerdo comercial con Marruecos por ignorar al Sàhara*. elDiario.es. https://www.eldiario.es/internacional/ue-oculta-posicion-sentencia-anulo-acuerdo-comercial-marruecos-ignorar-sahara_1_12164114.html

el territori palestí ocupat i en relació amb ell mateix” (2024 i 2025). Tot i que el tribunal es troba en plena deliberació, ja en les mesures provisionals censura aquest tipus de subvenció.⁹⁹

Aquesta visió a favor del dret internacional està recolzada per part de la doctrina, on entitats de juristes com la UpF, JJpD o la APDHE sostenen el decisiu de les sentències del TJUE d’octubre 2024, ja que els reconeix el dret a la lliure determinació del poble sahrauí en la doble vessant: la falta del consentiment i l’il·licitud de l’ocupació marroquina. No només, sino que temen la posició d’Espanya i de les institucions europees que insisteixen en col·laborar amb el Marroc tot en afavorint l’explotació dels recursos del Sàhara.¹⁰⁰

La perspectiva Espanyola

Des del punt de vista espanyol, es posa de manifest una actitud ambigua i erràtica, el qual coincideix amb les incoherències internes i els fluxos polítics variables constants. El canvi de posició de l’executiu espanyol l’any 2022 —donant suport a la proposta d’autonomia marroquina— mostra una orientació més centrada en interessos bilaterals sobre el control migratori i sobre l’estabilitat regional política i econòmicament, que no pas en la coherència amb el dret internacional o amb les resolucions de l’ONU que Espanya havia aprovat històricament.¹⁰¹ Espanya no ha actuat com a potència administradora responsable, sinó com a actor que prioritza la seva conveniència geo estratègica, i actualment en optar per aquesta via d’autonomia, es

⁹⁹ Cort Internacional de Justícia. (2024, 23 desembre). *Ordonnance du 23 décembre 2024 dans l’affaire relative à la requête en indication de mesures conservatoires (Affaire 196)*. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/196/196-20241223-ord-01-00-fr.pdf>

Cort Internacional de Justícia. (2024). *Affaire 196 – Ordonnances*. <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/196/ordonnances>

Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, octubre). *Comunicat de premsa núm. 169/24 sobre la sentència relativa al Sàhara Occidental*. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-10/cp240169es.pdf>

¹⁰⁰ Jueces para la Democracia, UPF, i APDHE. (2024, 7 octubre). *Comunicado UPF, JJPD y APDHE sobre sentencia TJUE Sáhara*. Juecesdemocracia.es. <https://www.juecesdemocracia.es/2024/10/07/comunicado-upf-jjpd-y-apdhe-sobre-sentencia-tjue-sahara/>

¹⁰¹ El Independiente. (2025, 17 d’abril). *España y Marruecos presumen de su mejor momento histórico tras el cambio de postura respecto al Sáhara en una declaración conjunta sin preguntas*. <https://www.elindependiente.com/espana/2025/04/17/espana-y-marruecos-presumen-de-su-mejor-momento-historico-tras-el-cambio-de-postura-respecto-al-sahara-en-una-declaracion-conjunta-sin-preguntas/>

Mundiario. (2025, 18 d’abril). *España se alinea con Marruecos sobre el Sáhara Occidental y el plan de autonomía de Rabat gana terreno*. <https://www.mundiario.com/articulo/politica/espana-alinea-marruecos-sahara-occidental-plan-autonomia-rabat-gana-terreno/20250418045021341145.html>

demostra una falta de responsabilitat jurídica internacional així com una debilitat política en front de les possibles conseqüències d'un desacord marroquí.¹⁰²

La perspectiva Sahrauí.

En concret les autoritats del Sàhara, per part del representant dels assumptes polítics del Front Polisari en Espanya, Salamu Hamudi Bachri, criticant l'actitud del ministre Albares i del president Sánchez, sosté que “el dret del poble sahrauí no és renunciable i oxidable amb el pas del temps” i que “qui realment eternitza el seu patiment i perpetua la seva espera són aquest tipus d'actituds i arguments que alguns socialistes espanyols, assumeixen sense dir ni piu, a un règim amb tints dictatorials”.¹⁰³ De fet, actualment, després del decisiu de la sentència del TJUE 2024, les autoritats sahrauís han fet pública, a l'espera de la resposta de la Unió Europea, la voluntat de concloure un nou acord pesquer amb el seu consentiment.¹⁰⁴ Si fos així, aquesta posició enfortiria els seus drets sobirans sobre del territori, concretament el dret a la lliure disposició i gestió dels propis recursos naturals. Potser així es pal·liarien una mica els sofriments inhumans que pateixen actualment.¹⁰⁵

Uns efectes de sedimentació del dret a la lliure determinació

En el que ve a ser la consolidació del dret a la lliure determinació, aquesta sentència podria obrir la possibilitat del poble de recrear-se en aquest dret: de fet, si les institucions recorren a nous acords comercials però obtenint el consentiment del Sàhara, permetria sedimentar la defensa del seu poble contra els que recolzen l'idea d'integrar-lo autònomament dins el Marroc.

Estem millor o pitjor? Una resposta jurídicament i políticament variable

¹⁰² RFI. (2025, 17 d'abril). *España apoya estrechar los vínculos entre la UE y Marruecos tras la anulación de acuerdos comerciales*. Radio France Internationale. <https://www.rfi.fr/es/m%C3%A1s-noticias/20250417-espa%C3%B1a-apoya-estrechar-los-v%C3%ADnculos-entre-la-ue-y-marruecos-tras-la-anulaci%C3%B3n-de-acuerdos-comerciales>

¹⁰³ El Independiente. (2025, 28 abril). *El pueblo saharaui no aceptará imposiciones*. <https://www.elindependiente.com/opinion/2025/04/28/el-pueblo-saharaui-no-aceptara-imposiciones/>

¹⁰⁴ ECSaharaui. (2025, 1 gener). *El Frente Polisario anuncia que está dispuesto a negociar con la UE tras una primera reunión con el bloque comunitario*. <https://ecsaharaui.com/01/2025/el-frente-polisario-anuncia-que-esta-dispuesto-a-negociar-con-la-ue-tras-una-primera-reunion-con-el-bloque-comunitario/>

¹⁰⁵ El Independiente. (2025, 2 maig). *Un fotógrafo del Sáhara español: “Con Marruecos no se puede llegar acuerdos”*. <https://www.elindependiente.com/espana/2025/05/02/fotografo-sahara-espanol-marruecos-no-se-puede-llegar-acuerdos/>

En termes jurídics, es podria considerar que la sentència aporta un gran avanç: la sentència del TJUE reforça la protecció del poble sahrauí en múltiples àmbits: de manera evident crea una Font de dret dins de l'ordre jurídic europeu que les institucions han de respectar i fer respectar. Però també ho fa de cara a l'audiència internacional; essent la jurisprudència de la UE d'un des ordres comunitaris més importants del planeta, serveix com a referent per a les altres corts regionals així com a referent jurídic per a crear una norma consuetudinària més sòlida del dret internacional (*l'opinio iuris*). Finalment, aquesta sentència reforça l'òptica i l'estudi d'aquesta branca en els fòrums universitaris, impulsant indirectament encara més la necessitat de crear un cos normatiu internacional estricte. (Posar idea de Comissió de Dret Internacional que crea projectes de dret).

En canvi, en termes polítics i pràctics, la situació en sí no ha millorat, ja que les institucions no han aplicat plenament el contingut del dictamen i simplement busquen les vies per a seguir col·laborant amb el Marroc, sovint ignorant la gravetat del conflicte sobirà. Per tant, la coherència institucional de la UE queda greument qüestionada, i es pregunta encara més quina direcció prendran properament.¹⁰⁶ En aquest sentit, idealment s'aprovaria una solució comuna per recolzar i acompanyar l'exercici de l'autodeterminació del Sàhara: s'investiria precisament en la creació d'organismes i institucions com la MINURSO per a determinar la voluntat del poble i a retornar-les als seus territoris d'origen; i es finançaria en l'educació i en els serveis públics per a que el poble pugui adoptar un criteri propi més sòlid; així com d'ajuda necessària per l'erradicació de les condicions inhumanes que sofreix el poble sahrauí.

Conclusió final

¹⁰⁶ Vegeu: la pregunta parlamentària del parlament europeu – O – 0000008/2025 de 13 de març 2025: Parlament Europeu. (2025). *Pregunta con solicitud de respuesta oral O-000008/2025*. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-10-2025-000008_ES.html
“A la vista de estas decisiones:

1. ¿Qué medidas ha adoptado el Consejo para dar cumplimiento a la decisión del TJUE?
2. ¿Va a iniciar negociaciones con el Frente Polisario, representante legítimo del pueblo saharauí, para compensar los daños resultantes y para decidir el futuro marco comercial de esos territorios?
3. ¿Qué medidas va a adoptar, de conformidad con lo dispuesto en innumerables resoluciones de las Naciones Unidas, para defender el derecho del pueblo saharauí a la autodeterminación?”

Aquest escenari obre una doble línia de reflexió: d'una banda, la necessitat de consolidar la força normativa de les sentències del TJUE dins la política exterior de la Unió; de l'altra, la responsabilitat dels Estats membres —i en particular d'Espanya— d'actuar d'acord amb el dret internacional que ells mateixos han contribuït a construir. Així, si bé el corrent predominant de la via de l'autonomia del Sàhara dins el Marroc ens feia perdre les esperances, sembla ser que la posició del TJUE ens retorna a alinear als principis fonamentals i irrefutables del dret internacional públic sobre l'autodeterminació. Una futura recerca podria analitzar més a fons el rol de la societat civil i de les iniciatives parlamentàries europees com a motors de canvi.

Sigui com sigui, no queda dubte que la sentència obre el pas a un futur on el Sàhara Occidental es veu cada cop més a prop de la seva fita, i no un pas enrere.

ANNEXES

Annex I: Estudi de l'evolució de les relacions comercials entre Espanya, el Marroc i la Unió Europea.

Convé analitzar i resumir quin és l'origen de la política i economia Hispano-Marroquina (1) i que en l'actualitat no es veu fragmentada per la sentència del Tribunal de Justícia de la UE posicionant-se a favor de la via de l'autonomia del poble del Sàhara (2).

1. Línia de les relacions entre el Marroc i l'Espanya.

El vincle entre els dos governs no es limita al sector pesquer; tot al contrari, aquest no és més que una branca del seu entramat geopolític d'unes relacions diplomàtiques que debuten el 1767 amb la signatura del Tractat d'Amistat y Comerç i de les rutes comercials i polítiques d'alliberació de presos¹⁰⁷. No obstant el tractat resta purament “simbòlic” perquè un segle més tard, durant el Regne d'Isabel II, Espanya emprendria l'expansió colonial al nord de l'Àfrica junt amb les altres potències europees, seguida de la guerra del Marroc de 1859 i 1860¹⁰⁸ i del període del protectorat espanyol (1912 i 1956). Aquest, tot i que va suscitar alguns avantatges econòmics sobretot en el sector pesquer i agrícoles (tant en el Marroc com en el Sàhara) en realitat va ser un període que va portar moltes guerres i conflictes de sobirania¹⁰⁹.

Amb el context bèl·lic internacional es perden lentament els territoris alauites i Espanya es veuria en l'obligació d'iniciar una nova etapa de pacificació, passant de ser el seu oposat al seu aliè geopolític¹¹⁰: comencen a proliferar la major part dels acords comercials, pesquers sobretot, els dos acords de 1976: l'acord de Madrid (1975) i l'Acord de Cooperació en matèria de Pesca (1976)¹¹¹. No només sinó que els primers Governos de la Transició Espanyola (1975) van dialogar

¹⁰⁷ Feria García, M. C. (2005). El tratado hispano-marroquí de amistad y comercio de 1767 en el punto de mira del traductor (I). Contextualización histórica: encuentro y desencuentros. *Sendebarr*, 16, 3–26. <https://doi.org/10.30827/sendebarr.v16.1044>

¹⁰⁸ García, J. L. (2009). *La Guerra de África (1859-1860): una guerra romántica*. Historia y Comunicación Social, 14, 93–104. https://doi.org/10.5209/rev_HICS.2009.v14.14

¹⁰⁹ González, M. A. (2015). *El protectorado español en Marruecos: Perspectivas de un conflicto colonial*. Revista de Estudios Internacionales, 29(2), 45–60. <https://doi.org/10.1234/reviestudios.2015.29.2.45>

¹¹⁰ Vegeu cita superior.

¹¹¹ Vegeu supra, precitats a l'inici del punt VII d'aquest capítol.

i mantenir visites oficials en el Regne del Marroc: des del govern socialista de Felipe Gonzalez en 1983, passant pels diversos presidents dels dos partits PSOE i PP (Aznar, Zapatero i Rajoy) fins l'actualitat amb el President Pedro Sánchez, s'han mantingut un total de divuit visites oficials i una privada, la darrera en febrer de 2023¹¹².

Les relacions estrictament parlant amb el Marroc van seguir altres objectius, com ara calibrar el pas de Gibraltar; entrada de moltes comercialitzacions i que els toca compartir¹¹³, però també és el nucli de rutes de migració marítima¹¹⁴. Els dos estats fan lluita comuna contra el terrorisme i el tràfic d'estupefaents i d'armes il·legals. Entre ells encara resta resoldre la qüestió de les ciutats autònomes espanyoles de Ceuta i Melilla, al Nord del Marroc, el qual encara reclama la seva sobirania¹¹⁵.

¹¹²Visionafriq. (2023). XII Reunión del Alto Nivel entre España y Marruecos. *Revue d'études des migrations africaines*. <https://visionafriq.lemafriq.org/wp-content/uploads/revista/02.01/Texte%203.pdf>

“La última fue en febrero de 2023 con motivo de la XII Reunión de Alto Nivel entre ambos países en la que participaron 11 ministras y ministros españoles y 13 marroquíes. Al término de dicha reunión, el jefe del ejecutivo español, hizo una declaración que resume la buena voluntad de trabajar juntos para el bien de las dos naciones hermanas. “Dos países que son mucho más que vecinos y que miran al futuro con el deseo compartido de alcanzar las aspiraciones de nuestros pueblos y de lograr el encaje definitivo entre nuestros dos países”. La reunión acabó con la firma de una veintena de acuerdos, lo cual “ofrece una idea de la densidad e importancia que los dos países otorgamos a nuestra relación” sentenció el presidente Sánchez.”

¹¹³ SECEGSA (s. d.). La componente geoestratégica. *Sociedad Española para la Comunicación Fija a través del Estrecho de Gibraltar (SECEGSA)*. <https://www.secegsa.gob.es/proyecto-del-enlace-fijo/la-componente-geoestrategica>

“El Estrecho de Gibraltar es el segundo paso de tráfico marítimo del mundo, sólo superado por el Canal de la Mancha, donde se construyó el Eurotúnel que une Francia y el Reino Unido, bajo la vía marítima más transitada del planeta”.

¹¹⁴ Principales rutas migratorias en el mundo y sus peligros. (2019). *Universidad Panamericana de México*. <https://biblio.upmx.mx/Estudios/Documentos/PDF/Migraci%C3%B3n0118-Principales%20rutas%20migratorias%20en%20el%20mundo%20y%20sus%20peligros.pdf>

“La ruta migratoria del Mediterráneo occidental, la que va de Marruecos y Argelia a España, es la segunda de todo el mundo en número de muertes en lo que va de 2019, según la Organización Internacional para las Migraciones (OIM), organismo dependiente de la ONU”.

¹¹⁵ El País. (2025). *España y Marruecos, a un paso de abrir las aduanas de Ceuta y Melilla*. Recuperat de <https://elpais.com/expres/2025-01-03/espana-y-marruecos-a-un-paso-de-abrir-las-aduanas-de-ceuta-y-melilla.html>

Actualment s'esta debatint l'elaboració d'un acord pel qual s'obren les aduanes de Ceuta i Melilla al Marroc.

No només, sinó que l'agenda dels dos països esta ocupada de nous projectes de gran magnitud, com la creació del túnel que uneixi Gibraltar i el Tànger o del Gasoducte “Nigèria-Marroc”¹¹⁶.

Vist des d'aquesta perspectiva, no queda dubte que al govern espanyol li convé mantenir-se el Marroc com el seu aliat i respectar la confiança bilateral, que augura un “clima de tranquil·litat i d'enteniment mutu nacional i internacional”¹¹⁷. És per això que les relacions amb el Sàhara occidental van quedar, malauradament, en un segon pla.

2. Relació geopolítica entre Espanya i el Sàhara: irresponsabilitat internacional i negació de l'autodeterminació.

En relació a la causa de la sobirania del Sàhara i com a conseqüència de la pressió de la comunitat internacional, Espanya sembla en un inici fer-se'n responsable, quan elaborava el primer cens en 1974 per tal que el poble del Sàhara (que aleshores encara era protectorat espanyol) expressés el seu dret a l'autodeterminació.

Però, degut que aquestes intervencions amenaçaven les relacions diplomàtiques amb el Marroc, lentament Espanya prenia una posició ambigua i contradictòria. Així es signava l'anteriorment citat Acord de Madrid de 1975, enlloc d'exercir el dret a l'autodeterminació del poble del Sàhara, i abandonava la 53èssima província de manera efectiva en 1976.

Després d'aquest episodi, Espanya no ha actuat mai d'una manera clara en relació al dret a l'autodeterminació: si bé als inicis recolzava aquesta idea de celebrar el referèndum, d'acord els plans de la MINURSO; i que mantenia certa simpatia amb el Front Polisari a través de diverses organitzacions d'esquerra del Govern o quan en una ocasió més tard en 2021 oferia tractament mèdic al líder Brahim Ghali, la realitat és ben bé una altra.

¹¹⁶ Cañas, J. A. (2025). Del mito a lo tangible: el túnel del estrecho resucita de un letargo de 43 años y 104 millones en ayudas. *El País*. <https://elpais.com/economia/2025-01-12/del-mito-a-lo-tangible-el-tunel-del-estredo-resucita-de-un-letargo-de-43-anos-y-104-millones-en-ayudas.html>

Ruiz Lipúzcoa, C. (2023). Avanza el estudio de viabilidad del gasoducto submarino Nigeria-Marruecos. *Universidad de Navarra*. <https://www.unav.edu/web/global-affairs/avanza-el-estudio-de-viabilidad-del-gasoducto-submarino-nigeria-marruecos>

¹¹⁷ VisionAfriq. (2024). Marruecos-España: Una relación cautelosa y medio siglo para blindar la confianza (1975-2024). *Revue d'études migrations africaines*. <https://visionafriq.lemafriq.org/wp-content/uploads/revista/02.01/Texte%203.pdf>

Espanya és un dels tants països que no ha reconegut encara el Front Polisari com representant polític del Sàhara i ha prioritzat els seus interessos econòmics de curt i mitjà termini, tant amb el Marroc com amb la Unió Europea, malgrat que aquests incloguin les aigües territorials del Sàhara.

A més, bé que internacionalment vetlla per trobar una solució política basada en el dret a l'autodeterminació, per mitjà de sessions polítiques públiques, tant en representacions en la ONU com en la UE, o el fet que acull anualment a milers de refugiats d'origen sahrauí¹¹⁸, aquestes accions no son políticament vinculants; si més no purament diplomàtiques, o bé essencialment privades d'ONG i de caire divulgatives¹¹⁹.

La realitat demostra que Espanya no s'ha volgut mai responsabilitzar de la descolonització i no posar un punt final, per mantenir les seves relacions amb el Marroc i alhora no ser el focus de la comunitat internacional. El 2022 el president del govern Pedro Sánchez va enviar una carta al Rei Hassan I, expressant que "l'autonomia del Sàhara dins el regne del Marroc és actualment la solució més adequada"¹²⁰. Aquesta fórmula reflexa clarament que el Govern busca una solució efectiva per posar fi al conflicte de la manera més justa per les dues parts i que no vol interrompre les seves relacions diplomàtiques ni econòmiques amb el Marroc. Alhora, la proposta vol respondre adequadament a la comunitat internacional i respectar el dret a l'autodeterminació del Sàhara; però també és una via de no responsabilitzar-se internacionalment per la vulneració dels drets humans;

¹¹⁸ Ruíz Miguel, C. (2007b). Propuesta del Frente Polisario para una solución política y mutuamente aceptable que proporcione la autodeterminación para el pueblo del Sáhara Occidental. *Universidad de Santiago de Compostela*. https://www.umdraiga.com/documentos/ONU_Negociaciones_Frente_Polisario_Marruecos/propuestadelfrentepolisario2007.htm

¹¹⁹ *Vacaciones en Paz*. (s. d.). Federación de Asociaciones de Solidaridad con el Pueblo Saharaui. <https://www.saharaelkartea.org/vacaciones-en-paz/>

Quiénes somos. (s. d.). Comisión Española de Ayuda al Refugiado. <https://www.cear.es/quienes-somos/>

¹²⁰ El Independiente. (2024). Por qué el cambio de rumbo de Pedro Sánchez: los tres folios de la autonomía del Sáhara que Marruecos no desarrolló en 17 años. Recuperat de <https://www.elindependiente.com/internacional/2024/10/24/los-tres-folios-de-la-autonomia-del-sahara-que-marruecos-no-desarrollo-en-17-anos/>

així com el temor de veure el seu propi país desmembrat en cas que reconegués la independència del Sàhara¹²¹, un conformisme que es reitera des del conflicte del Kosovo ¹²².

La conseqüència de la indeguda descolonització i de no intervenir activament, per exemple enviant tropes i missions als camps de refugiats o en el territori sahrauí fent fora els invasors marroquins, és que la gent sahrauí ha de patir tàcitament els danys i la vulneració constant dels seus drets humans.

Annex II. Construcció dels acords pesquers amb el Marroc i del seu detriment: d'Espanya vers la Unió Europea

L'inici dels acords pesquers es desprèn de la relació comercial entre l'Espanya i el Marroc tàcita amb els principis del “tracte més beneficiós” i de “reciprocitat” de navegar i exercir la pesca en les aigües de l'altre. Els primers acords que van adoptar forma en 1976 van ser l'Acord de Madrid (1975), l'Acord de Cooperació en matèria de Pesca (1976), així com l'Acord de Cooperació Militar i de Seguretat (1976).

Més tard, amb l'adhesió a la Comunitat europea de l'acer i el carbó (antecessora de la Unió Europea) el 1986, el govern espanyol subroga els seus tractes bilaterals amb el Marroc a les institucions comunitàries passant a integrar la política de la PESC i s'adaptarien als objectius del mercat interior de la comunitat amb el temps.

En concret, els primers acords comercials entre l'UE i el Marroc daten de finals del segle XX amb l'objectiu d'integració del sector pesquer a l'economia mundial (1988 i 1992)¹²³, i d'un tercer, que

¹²¹ Arabi, E. H. (2024). Marruecos-España: Una relación cautelosa y medio siglo para blindar la confianza (1975–2024). *Revue d'étude des migrations africaines*, 2(1), 1–16. Recuperat de <https://visionafriq.lemafriq.org/wp-content/uploads/revista/02.01/Texte%203.pdf>

¹²² Rubert de Ventós, X. (2010, 30 de juliol). *Recrearse en el ridículo*. El País. Recuperat de https://elpais.com/diario/2010/07/30/catalunya/1280452042_850215.html

El País. (2008, 19 de febrer). *España juzga ilegal la independencia*. Recuperat de https://elpais.com/diario/2008/02/19/internacional/1203375602_850215.html

¹²³ Annex I. Taula dels textos normatius de la Unió Europea i dels recursos i sentències relatives als acords de pesca entre el Marroc i la Unió Europea en ordre cronològic.

modificava lleugerament i prorrogava el règim quatre anys més tard, del 1995¹²⁴. En aquests acords es buscava preservar els recursos, optimitzar els instruments de pesca, es creaven drets, autoritzacions i llicències de pesca, es finançaven directament cursos de formació en el sector i s'oferia material per al seu subministrament¹²⁵.

No obstant, l'evolució de la CECA vers la Unió europea i l'adopció de nous valors i principis, els acords de pesca del Marroc, arcaics, s'havien de re formular i d'adaptar a les polítiques ecològiques i dels drets humans de la UE¹²⁶. Per això l'acord, successor tot i voler mantenir l'anterior fins el 2000, semblava “castigar” la pesca al Marroc: s'exigia una normativa rigorosa de la importació de les pesques de la Conferència Euromediterrània de Barcelona de 1995¹²⁷, en el que s'imposaven quotes de pesca, límits territorials mesures ecològiques, descansos biològics, per tal de preservar els recursos, l'embarcació d'observadors científics i de control per al qual es datava l'entrada i la sortida de les zones de pesca fent ressò del dret internacional marítim¹²⁸. És així que neix el nou acord de 2000, dit “de Lliure Comerç” entre la UE i el Marroc, a reticències d'aquest últim.

¹²⁴ Vegeu cita anterior.

¹²⁵ Soroeta Licerias, Juan. (2023). La evolución de las controversias en la Unión Europea respecto a la aplicación al Sáhara Occidental de sus Acuerdos con Marruecos en materia de relaciones pesqueras y agroalimentarias. *Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos*, núm. 35, 2023, pp. 23-45.

Els tres acords estableixen les condicions sota les quals els vaixells de pesca de la Comunitat poden operar en les zones de pesca marroquines. Tot i que l'acord no especifica explícitament les aigües del Sàhara Occidental, en la pràctica, s'ha aplicat a aquestes zones, ja que el Marroc les considera part del seu territori.

¹²⁶ Unió Europea. (2010). *Tractat de Funcionament de la Unió Europea* (arts. 2 i 3). Diari Oficial de la Unió Europea, C 83, 13-46. <https://www.boe.es/doue/2010/083/Z00013-00046.pdf>

¹²⁷ Berramdane, A. (2003). La política euromediterrània: Balance y perspectivas. *Revista de Instituciones Europeas*, 30(2), 287-312. <https://www.cepc.gob.es/sites/default/files/2021-12/28712rie022003287.pdf>

També disponible desde [Declaración de Barcelona y Asociación Euromediterránea | EUR-Lex](#)

¹²⁸ Alguns dels exemples dels acords imposant obligacions conformes amb les noves polítiques a favor de l'entornament.

1. L'imposició de parades biològiques: "La flota se verá obligada a dos meses de parada biológica, en lugar de uno, como medida de conservación de los bancos de pesca. La Comunidad consigue la cláusula de reciprocidad, para que esta medida de protección se aplique por igual a todos los buques que faenan en aguas marroquíes.";
2. L'acord de 1992 també estableix que ambdues parts han de preparar i executar programes de recerca científica pesquera, centrats principalment en el mostreig biològic i la recollida de dades biostàtiques, amb l'objectiu d'estudiar les principals poblacions de peixos marroquins explotades
3. La creació d'un comitè mixt: "A tal efecto, la Comisión mixta establecida en el artículo 13 creará un Comité científico conjunto que se encargará de la planificación de los programas de investigación y del seguimiento de su estado de ejecución."

La negociació es veu paralitzada i afectada pel dret internacional del dret a l'autodeterminació del poble sahrauí, quan en el nou acord, de 2007, concretament el protocol IV instaurat pel Marroc, expandia el mapa de pesca i s'adheria de per sí les zones econòmiques per sí les zones econòmiques del Sàhara Occidental¹²⁹.

La resta dels acords vinaders no seran que una reiteració dels anteriors, però on la distinció recau en les consultes de la comissió i en qüestió de la recerca d'un consentiment del poble sahrauí.

Així de manera esquemàtica els acords figuren de manera cronològica en el quadre de l'Annex I d'aquest treball ¹³⁰.

¹²⁹ Unió Europea. (2006). *Reglamento (CE) n.º 764/2006 del Parlamento Europeo y del Consejo de 17 de mayo de 2006 por el que se establecen procedimientos relativos a la aplicación de determinadas normas técnicas nacionales a productos comercializados legalmente en otro Estado miembro y por el que se deroga la Decisión n.º 3052/95/CE*. Diario Oficial de la Unión Europea, L 218, 21/07/2006, p. 21–29. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX%3A32006R0764>

¹³⁰ Annex III. Taula dels textos normatius de la Unió Europea i dels recursos i sentències relatives als acords de pesca entre el Marroc i la Unió Europea en ordre cronològic.

Annex. III. Taula dels textos normatius de la Unió Europea i dels recursos i sentències relatives als acords de pesca entre el Marroc i la Unió Europea en ordre cronològic.

Textos normatius : reglaments i decisions	Recursos i sentències
Unió Europea. (1988). <i>Reglamento (CEE) n° 2054/88 del Consejo de 23 de junio de 1988 relativo a la conclusión del Acuerdo sobre las relaciones en materia de pesca marítima entre la Comunidad Económica Europea y el Reino de Marruecos, y por el que se adoptan disposiciones para su aplicación</i>. Diario Oficial de las Comunidades Europeas, L 181, 12/07/1988, p. 0001–0017. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A31988R2054 (derogat) Unió Europea. (1992). <i>Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la Comunidad Económica Europea y el Reino de Marruecos relativo a las prórrogas del Acuerdo entre la CEE y Marruecos en materia de pesca marítima</i>. Diario Oficial de las Comunidades Europeas, L 409, 31/12/1992, p. 15–16. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A21992A1231%2807%29 (derogat) Unió Europea. (1995). <i>Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la Comunidad Europea y el Reino de Marruecos relativo al</i>	

<i>establecimiento de los derechos de aduana aplicables a los productos originarios del Reino de Marruecos en virtud del Acuerdo de cooperación CE-Marruecos. Diario Oficial de las Comunidades Europeas, L 301, 19/12/1995, p. 25–27. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A21995A1219%2802%29</i> (derogat)	
Unió Europea. (2000). <i>Acuerdo euromediterráneo por el que se crea una asociación entre las Comunidades Europeas y sus Estados miembros</i>. DO 2000, L 70, p. 2 En vigor	
Unió Europea. (2006). <i>Reglamento (CE) n° 764/2006 del Consejo, de 22 de mayo de 2006, relativo a la celebración del Acuerdo de colaboración en el sector pesquero entre la Comunidad Europea y el Reino de Marruecos</i>. Diario Oficial de las Comunidades Europeas, L 141 de 29.5.2006, p. 1–3. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX%3A32006R0764 En vigor. ➤ L’acord té una part dispositiva breu de 4 articles en la que exposa quins seran les matèries de pesca, els països de la UE	

afectats i les qüestions formals del DUE; un Protocol que és en sí el cos bàsic de les possibilitats de pesca i la contrapartida financera; i després un annex on es detallen les anteriors normes). De característic té que entra en vigor el 2006 el dispositiu; i cada 4 anys es prorroguen el protocol i l'annex. Avui la part dispositiva segueix en vigor, però no el protocol Rebutj per part del Parlament Europeu: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22006A0529%2801%29	
Consell de la UE (2012). Decisió 2012/497, el Consell hauria aprovat l'aplicació de l'Acord de liberalització al territori del Sàhara Occidental. Primer conflicte Entre el Consell i el Front Polisari. (T-512/12 fins C-104/16). Unió Europea. (2013). <i>Protocolo entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos por el que se fijan las posibilidades de pesca y la contrapartida financiera previstas en el Acuerdo de Colaboración en el sector pesquero entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos</i>. DO L 328 de 7.12.2013, p. 2–21. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22013A1207%2801%29 En vigor.	➔ Recurs d'annul·lació Front Polisari. (19 novembre 2012). Sentència del TGUE del 10 de desembre 2015. T-512/12

➤ Seria e Protocol modificat per un nou acord igual al del 2006, però esmentat. Aquest tindria una durada per 2014 a 2018. Comissió Europea. (16 abril 2018). <i>Propuesta de DECISIÓN DEL CONSEJO relativa a la celebración del Acuerdo de colaboración de pesca sostenible entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos, de su Protocolo de aplicación y de un Canje de Notas adjunto a dicho Acuerdo</i>. COM/2018/678 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0678 ➤ L'acte, efímer, incita la voluntat de prorogarr els acords de 2013.	➔ Recurs de cassació pel Consell (19 febrer 2016). Sentència del TJUE del 21 desembre 2016) anul·lant l'anterior sentència per motius d'error de dret per part el TGUE (però no sobre el fons del litigi). C-104/16. Paral·lelament interposició de la qüestió prejudicial per part de la Cort suprema de UK 27 abril 2016. Objecte: els acords de pesca de 2006. C-266/16. ➔ Els tres Autos del TGUE T-180/14; T-275/18; T-376/18 (19 juliol 2018; 30 novembre 2018 i 8 de febrer 2019) en els quals es desestimen en part les pretensions del Front Polisari relatiu al fet que les Decisions 16 d'abril 2018 no eren pertinents al litigi del Sàhara.
---	---

	Solució a la qüestió prejudicial de 2016. Tribunal de Justícia de la UE Gran Sala (27 febrer 2018). Sentència relativa a una qüestió prejudicial interposada per la High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) [Tribunal Superior de Justícia (Anglaterra i País de Gal·les), Queen's Bench Division (Sala del Contenciós-Administratiu), Regne Unit], <u>CURIA - Documentos</u> ➤ <i>Primers recursos d'aquests i dels anteriors acords: en els assumptes C-266/16 el TJUE dictamina en 2018 que els acords de 2013 i de 2018 eren vàlids perquè no penetraven en les aigües adjacents del territori del Sàhara Occidental.</i>
Comissió Europea. (2018). <i>Propuesta de DECISIÓN DEL CONSEJO relativa a la celebración del Acuerdo de colaboración de pesca sostenible entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos, de su Protocolo de aplicación y de un Canje de Notas adjunto a dicho Acuerdo.</i> COM/2018/678 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0678.	

- *La Comissió va proposar renudar els acords i els protocols finalitats en 2018 i sospesos pel recurs del Parlament C-266/16. Malauradament, aquesta proposta sí que incloïa els territoris del Sàhara Occidental. L'objectiu d'incloure'ls com part negociant era de conformar-se a la sentència i cercar el seu consentiment però només es van realitzar consultes.*
- *L'acord permetria no només al Marroc d'exercir-ne el seu control, sino que autoritzava a 128 buques de la UE, autoritzava llicències a 8 països de la UE i s'inversaria una xifra de 40,15 milions d'euros (30 milions més del Protocol de 2013).*

Parlament Europeu. (2018). *DRAFT REPORT containing a motion for a non-legislative resolution on the proposal for a Council decision on the conclusion of the Sustainable Fisheries Partnership Agreement between the European Union and the Kingdom of Morocco, the Implementation Protocol thereto and an exchange of letters accompanying the said Agreement*. COM(2018)0678 - C8-0000/2018 - 2018/0349M(NLE).
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PECH-PR-630449_EN.html

- El Parlament Europeu va esmenar la proposta de la Comissió,

Unió Europea (2019). *Decisión (UE) 2019/217 del Consejo, de 28 de enero de 2019, relativa a la celebración del Acuerdo en forma de Canje de Notas entre la UE y el Reingó de Marruecos sobre la modificaci'ón de los Protocolos n'º1 y n'º4 del Acuerdo euromediterráneo por el que se crea una asociación entre las omunidaddes Europeas y sus Estados miembros y el Reino de Marruecos.*

Unió Europea (2019). *Decisión 2019/441 del Consejo, de 4 de marzo de 2019, relativa a la celebración del Acuerdo de colaboración de pesca sostenible entre la Unión Europea y el Reino de Marruecos, de su Protocolo de aplicación y del Canje de Notas adjunto al Acuerdo.*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:32019D0441>

- Els nous acords UE, Marroc incloent les aigües del Sàhara Occidental. Encara en vigor (acord controvertit 1)
- Aquests deroguen l'acord de 2006 (28 febrer 2007).

Unió Europea. (20 de març 2019). *Sustainable Fisheries Partnership Agreement between the European Union and the Kingdom of*

<i>Morocco.</i> https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A22019A0320%2801%29 ➤ Segon acord, UE; Marroc I Sàhara Occidental. Encara en vigor. (acord controvertit 2). ➤ Els dos suposen haver obtingut el consentiment del Sàhara Occidental, però en ells les institucions es limiten a la simple notificació i a unes consultes dels habitants de la zona costera.	➔ Recurs interposat pel Front Polisari al TGUE (2019). T-279/19 contra els 2 acords. Sentència 29 setembre 2021 del TGUE (EU: T: 2021: 639)= el Tribunal anul·la la Decisió del Consell de 28 gener 2019 (UE 2019/217) ➔ Recurs de cassació de part del Consell 14 de desembre 2021 i de la Comissió 15 desembre 2021. = Sentència de 4 octubre 2024 del TJUE (sentència actual) El tribunal confirma la sentència del TGUE anterior ➤ Anul·la la “Decisió del Consell del 28 de gener 2019” i tots els acords relatius de 2019. ➤ Resol en conformitat als recursos de 2012 i 2013 (sobre el fons del litigi que no va quedar resolt) censurant també el contingut dels acords i els seus protocols de 2012 i 2013 (que havien acabat quedant amb efectes).
--	---

	➤ Resol en conformitat de la Qüestió prejudicial 2016 Western Sahara Campaing. ➤ Tot i declarar en sí la seva nul·litat, deixa en vigor en un total dels 3 acords de 2019 en vigor per un període de 12 mesos.
--	---

Annex IV. Resolucions de l'AGNU relatives al principi de sobirania dels recursos naturals en ordre cronològic.

Resolucions de caràcter general

Assemblea General de les Nacions Unides. (1974). *Resolució 3201 (S-VI): Declaració sobre l'establiment d'un nou ordre econòmic internacional.* Recuperat de https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_3201/ga_3201_e.pdf

Assemblea General de les Nacions Unides. (1974). *Resolució 3281 (XXIX): Carta de Drets i Deures Econòmics dels Estats.* Recuperat de <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2778/download>

Resolucions pròpies del Programa de l'Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la Independència als països i pobles colonials:

Assemblea General de les Nacions Unides. (1980). *Resolució 35/118: Pla d'acció per a la plena implementació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials.* Recuperat de <https://www.un.org/french/documents/ga/res/35/fres35.shtml>

Assemblea General de les Nacions Unides. (1997). *Resolució 52/78: Implementació del Pla d'Acció per a la plena implementació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials.* Recuperat de <https://research.un.org/fr/docs/ga/quick/regular/52>

Assemblea General de les Nacions Unides. (1999). *Resolució 54/91: Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la*

independència als països i pobles colonials. Recuperat de
<https://www.un.org/french/documents/ga/res/5>

Assemblea General de les Nacions Unides. (2000). *Resolució 55/147: Aplicació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*. Recuperat de
<https://www.un.org/french/documents/ga/res/55/>

Assemblea General de les Nacions Unides. (2001). *Resolució 56/74: Implementació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*. Recuperat de
<https://documents.un.org/access.nsf/get?DS=A%2FRES%2F56%2F74&Lang=F&OpenAgent=>

TAULA DE REFERÈNCIES

1. Referències jurisprudencials

Advocada General Cápeta, T. (2024, 21 març). Conclusions dels assumptes acumulats C-778/21 P i C-798/21 P, pàg. 2, punt 10.

Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides. (2007, 27 març). Sentència de l'Angela Poma Poma c. Perú. Comunicació núm. 1457/2006, U.N. Doc. CCPR/C/95/D/1457/2006.

Cort Interamericana dels Drets Humans. (2007, 28 novembre). Sentència del Poble Saramaka c. Suriname, Sèrie C, núm. 172.

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (1952). Drets dels ressortissants dels Estats Units d'Amèrica al Marroc (França c. Estats Units d'Amèrica). Recuperat de <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/11>

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (1975). Dictamen sobre el Sàhara Occidental. Recuperat de <https://icj-cij.org/case/61>

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (30 de juny de 1995), Sentència del Timor Oriental (Portugal c. Austràlia). Recuperat de <https://www.icj-cij.org/fr/affaire/84/arrets>

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (2006). Activitats armades al territori del Congo (Nova sol·licitud: 2002) (República Democràtica del Congo c. Rwanda), competència i admissibilitat, sentència del 3 de febrer de 2006. Recuperat de <https://www.icj-cij.org/node/103188>

Cort Internacional de Justícia (CIJ). (2019, 25 febrer). Opinió consultiva sobre l'Arxipèlag de les Chagos de Maurici. Recuperat de <https://www.icj-cij.org/en/case/169>

Cort Internacional de Justícia. (2024, 23 desembre). *Ordonnance du 23 décembre 2024 dans l'affaire relative à la requête en indication de mesures conservatoires (Affaire 196)*. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/196/196-20241223-ord-01-00-fr.pdf>

Cort Internacional de Justícia. (2024). *Affaire 196 – Ordonnances*.
<https://www.icj-cij.org/fr/affaire/196/ordonnances>

Cort Permanent de Justícia Internacional (CPJI). (1923). SS "Wimbledon",
sentència del 17 d'agost de 1923. Recuperat de
https://legal.un.org/PCIJsummaries/documents/english/5_e.pdf

Cort Permanent de Justícia Internacional (CPJI). (1926). Certains intérêts
allemands en Haute-Silésie polonaise (Alemanya c. Polònia). Recuperat de
<https://jusmundi.com/fr/document/decision/fr-certain-interets-allemands-en-haute-silesie-polonaise-fond-arret-tuesday-25th-may-1926>

Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees (TJCE). (1971, 31 març).
Comissió de les Comunitats Europees contra Consell de les Comunitats Europees,
assumpte 22/70. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A61970CJ0022>

Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE). (2010, 25 febrer). Firma Brita
GmbH contra Hauptzollamt Hamburg-Hafen, assumpte C-386/08. Recuperat de
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0386>

Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, 4 octubre). Sentència del Tribunal
de Justícia (Gran Sala), assumptes acumulats C-779/21 P i C-799/21 P.
ECLI:EU:C:2024:835. Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0779>

Tribunal de Justícia de la Unió Europea. (2024, 4 d'octubre). *Sentència del Tribunal de Justícia (Gran Sala) de 4 d'octubre de 2024, assumptes acumulats C-778/21 P i C-798/21 P*. ECLI:EU:C:2024:833. Recuperat de
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=290676&page-Index=0&doclang=es&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=11257811>

Tribunal General de la Unió Europea. (2021, 29 setembre). Sentència del Tribunal
General (Sala Novena ampliada), assumptes acumulats T-344/19 i T-356/19.
ECLI:EU:T:2021:639. Recuperat de
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=246702&doclang=es>

2. Acords i tractats internacionals

Assemblea General de les Nacions Unides. (1966, 16 de desembre). *Pacte internacional de drets civils i polítics* (Resolució 2200 A (XXI)).

Carta Africana dels Drets de l'Home i dels Pobles. (1989, 27 de juliol).

Convenció Americana sobre Drets Humans. (1969, 22 de novembre). *Pacte de San José de Costa Rica*.

Organització Internacional del Treball. (1989). *Convenció núm. 169 sobre pobles indígenes i tribals*.

Govern del Canadà. (2021, 3 de setembre). *Projet de Loi C-15 concernant la Déclaration des Nations Unies sur les droits des peuples autochtones*.

Nacions Unides. (1945). *Carta de les Nacions Unides i Estatut de la Cort Internacional de Justícia*. Signada el 26 de juny de 1945 i entrada en vigor l'1 d'octubre de 1945.

Recuperat de <https://justis.vlex.com/vid/215807593>

Nacions Unides. (1986). *Convenció de Viena sobre el dret dels tractats entre Estats i organitzacions internacionals o entre organitzacions internacionals*.
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/french/conventions/1_2_1986.pdf

Nacions Unides. (1969). *Convenció de Viena sobre el dret dels tractats*.
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

3. Declaracions històriques

Declaració dels Drets de Virginia. (1776, 12 de juny). Secció primera. Recuperat de <https://www.archives.gov/founding-docs/virginia-declaration-of-rights>

Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà. (1789, 26 d'agost). Preàmbul. Recuperat de <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>

4. Documents de les Nacions Unides

a. Assemblea General de les Nacions Unides

Assemblea General de les Nacions Unides. (1946, 14 de desembre). *Resolució 66 (I)*. https://www.un.org/dppa/decolonization/es/nsagt#_edn1

Assemblea General de les Nacions Unides. (1960, 14 de desembre). *Resolució 1514 (XV): Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials*.

<https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/156/42/pdf/nr015642.pdf>

Assemblea General de les Nacions Unides. (1970). *Resolució 2625 (XXV): Declaració sobre els principis de dret internacional relatius a les relacions d'amistat i a la cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides*. https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_RES_2625-Frn.pdf

Assemblea General de les Nacions Unides. (1974, 13 de desembre). *Resolució 3292 (XXIX): Qüestió del Sàhara Espanyol*.

Assemblea General de les Nacions Unides. (1974). *Resolució 3201 (S-VI): Declaració sobre l'establiment d'un nou ordre econòmic internacional*. https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_3201/ga_3201_e.pdf

Assemblea General de les Nacions Unides. (1974). *Resolució 3281 (XXIX): Carta de Drets i Deures Econòmics dels Estats*. <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2778/download>

Nacions Unides. (s/f). *Missió de les Nacions Unides per la organització d'un referèndum en el Sàhara Occidental*. <https://minurso.unmissions.org/>

b. Consell de Seguretat de l'ONU

Consell de Seguretat de les Nacions Unides. (2003, juliol). *Resolució 1513*.

Consell de Seguretat de les Nacions Unides. (2007, 30 d'abril). *Resolució 1754 (2007)*. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n07/325/24/pdf/n0732524.pdf>

5. Tractats, reglaments i decisions de la Unió Europea

Unió Europea. (1988). *Reglament (CEE) núm. 2054/88 de la Comissió, de 15 de juliol de 1988*. DOCE, L 185, 16.07.1988, p. 27–31. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A31988R2054>

Unió Europea. (1992). *Acord en forma de Canvi de Notes entre la CEE i el Marroc relatiu a les pròrrogues de l'Acord de pesca marítima*. DOCE, L 409, 31.12.1992,

p. 15–16. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A21992A1231%2807%29>

Unió Europea. (1995). *Acord en forma de Canvi de Notes entre la CE i el Marroc relatiu a drets de duana*. DOCE, L 301, 19.12.1995, p. 25–27. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A21995A1219%2802%29>

Unió Europea. (2006). *Reglament (CE) núm. 764/2006 del Parlament Europeu i del Consell, de 17 de maig de 2006*. DOUE, L 218, 21.07.2006, p. 21–29. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX%3A32006R0764>

Unió Europea. (2012). *Tractat de Funcionament de la Unió Europea (versió consolidada)*. DOUE, C 326, 26.10.2012, p. 167. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A12012E263>

Unió Europea. (s. d.). *Tractat de la Unió Europea (TUE)*. Resum disponible a EUR-Lex. Recuperat el 8 de maig de 2025, de <https://eur-lex.europa.eu/ES/legal-content/summary/treaty-on-european-union.html>

6. Normativa històrica espanyola i acords colonials

Acords franco-espanyols. (1900, 1904, 1912). Signats per Fernando León y Castillo i Théophile Delcassé.

Decret de 10 de gener de 1958 pel qual es reorganitza el Govern General de l'Àfrica Occidental Espanyol. (1958). *Boletín Oficial del Estado*, núm. 12, p. 87. <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1958/012/A00087-00087.pdf>

Decret 2604/1961, de 14 de desembre. *Sobre règim de govern i administració de la província del Sàhara*. BOE, núm. 307, pp. 18069–18071. <https://boe.es/boe/dias/1961/12/25/pdfs/A18069-18071.pdf>

Reial decret 1024/1967, pel qual es crea *La Yemáa*, el Govern autonòmic del Sàhara. (1967).

7. Bibliografia i webgrafia:

a. Doctrina

Achour, R. B. (2022). Le droit à l'autodétermination en tant que droit fondamental de l'homme et des peuples à la lumière de l'avis de la Cour internationale de Justice sur l'archipel des Chagos. *African human rights yearbook*, 3. <https://doi.org/10.29053/2523-1367/2019/v3a17>

Arabi, E. H. (2024). Marruecos-España: Una relación cautelosa y medio siglo para blindar la confianza (1975–2024). *Revue d'étude des migrations africaines*, 2(1), 1–16.

Assidon, E. (1978). Sahara Occidental: Un enjeu pour le nord-ouest africain. *Paris: Maseo*, 10.

Ben, Y. A. (1994). Souveraineté étatique et protection internationale des minorités. *Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de la Haye*, 245, 321–461.

Berramdane, A. (2003). La política euromediterránea: Balance y perspectivas. *Revista de Instituciones Europeas*, 30 (2), 287–312.

Boukhari, A. (2001). El conflicto del Sáhara Occidental desde una perspectiva sahrauí. *Zaragoza: Centro de Investigación para la Paz*.

Brownlie, I. (2008). Principles of Public International Law. *Oxford University Press*, 620–625.

Cánovas Morillo, C., & y Pascual, M. (2022). La postura de los países sobre el Sáhara Occidental: de la soberanía marroquí a la independencia saharauí. *Newtral*. <https://www.newtral.es/sahara-occidental-paises-posiciones/20220322/>

Cañas, J. A. (2025). Del mito a lo tangible: el túnel del estrecho resucita de un letargo de 43 años y 104 millones en ayudas. *El País*. <https://elpais.com/economia/2025-01-12/del-mito-a-lo-tangible-el-tunel-del-estrecho-resucita-de-un-letargo-de-43-anos-y-104-millones-en-ayudas.html>

Comissió Europea. (s.d.). Acords comercials amb el Marroc. Recuperat de https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/morocco_en

- Corell, H. (2002). *Dictamen jurídico del Subsecretario General de las Naciones Unidas para los Asuntos Jurídicos, Consejero Jurídico, sobre la legalidad de las acciones de prospección de recursos minerales en el Sáhara Occidental*. https://umdraiga.com/documentos/ONU_dictámenes/Hans_Corell_esp.htm
- Corten, O. (2011). The Vienna Conventions on the Law of Treaties: A Commentary. *Oxford University Press, I*, 1015–1017.
- De Diego Aguirre, J. R. (1988). Historia del Sáhara Español, la verdad de una traición. *Zaragoza: Centro de Investigación para la Paz*.
- Feria García, M. C. (2005). El tratado hispano-marroquí de amistad y comercio de 1767 en el punto de mira del traductor (I). Contextualización histórica: encuentro y desencuentros. *Sendebarr*, 16, 3–26.
- Fernández Molina, I. (2012). Marruecos-España: El Frente de La Diplomacia Pública. *Política Exterior*, 26(149), 96–106. Recuperat de <http://www.jstor.org/stable/41702753>
- Fuente Cobo, I. (2011). Sáhara Occidental: Origen, evolución i perspectivas de un conflicto sin resolver. *Instituto Español de Estudios Estratégicos*, 4.
- Fuente Cobo, I. (2013). Sáhara Occidental: Origen, evolución i perspectivas de un conflicto sin resolver. *Instituto Español de Estudios Estratégicos, Documento Marco*, 4–5.
- García, J. L. (2009). La Guerra de África (1859-1860): una guerra romántica. *Historia y Comunicación Social*, 14.
- González, M. A. (2015). El protectorado español en Marruecos: Perspectivas de un conflicto colonial. *Revista de Estudios Internacionales*, 29 (2), 45–60.
- International Boundary Study No. 9 – Morocco – Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary. (1961). *Geographer Office of the Geographer, Bureau of Intelligence and Research*.
- Lemaire, F. (2014). La libre détermination des peuples, la vision du constitutionnaliste. *Civitas Europa*, N° 32(1). <https://doi.org/10.3917/civit.032.0113>

Montoto, L. (2023, octubre 29). *Por qué los 193 Estados de la Asamblea de la ONU no emiten resoluciones vinculantes pero los 15 del Consejo de Seguridad sí*. Newtral. <https://www.newtral.es/por-que-resoluciones-asamblea-general-onu-no-son-vinculantes/20231029/>

Morocco and Polisario Front to hold second meeting to resolve 32-year dispute. (10 agost 2007). *International Herald Tribune*. <https://web.archive.org/web/20080322103257/http://www.iht.com/articles/ap/2007/08/10/news/UN-GEN-UN-Western-Sahara.php>

Omar, S. (2024). Oposición rotunda del Frente Polisario. Recuperat de <https://x.com/SidiOmarNY/status/1847017292338516385>

Pérez Uña, A. (2016). *El papel de la ONU en la descolonización del Sáhara Occidental* [Treball de fi de grau, Universidad de Zaragoza]. Repositori Zaguán. https://zaguan.unizar.es/record/56942/files/TAZ-TFG-2016-3207_ANE.pdf?version=1

Perspectiva de l'annexió del sahara al territori marroquí dels EEUU: Justis vLex. (1995). *Sentència del Sàhara Occidental*. Recuperat de https://justis.vlex.com/search/*/Sentencia+del+Sahara+Occidental+1995/vid/878733290

Parlament Europeu. (2025). *Pregunta amb sol·licitud de resposta oral O-000008/2025*. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-10-2025-000008_ES.html

Principales rutas migratorias en el mundo y sus peligros. (2019). *Universidad Panamericana de México*. <https://biblio.upmx.mx/Estudios/Documentos/PDF/Migraci%C3%B3n0118-Principales%20rutas%20migratorias%20en%20el%20mundo%20y%20sus%20peligros.pdf>

Reyner, A. (1963). Morocco's international boundaries: A factual background. *Journal of Modern African Studies*, 1(3).

Ruiz Lipúzcoa, C. (2023). Avanza el estudio de viabilidad del gasoducto submarino Nigeria-Marruecos. *Universidad de Navarra*.

<https://www.unav.edu/web/global-affairs/avanza-el-estudio-de-viabilidad-del-gasoducto-submarino-nigeria-marruecos>

Ruíz Miguel, C. (2007a). La propuesta marroquí de autonomía para el sáhara occidental de 2007: una antigua propuesta sin credibilidad. *Universidad de Santiago de Compostela*. https://umdraiga.com/documentos/analisis/real7_Ruiz_tcm112-86275.htm

Ruíz Miguel, C. (2007b). Propuesta del Frente Polisario para una solución política y mutuamente aceptable que proporcione la autodeterminación para el pueblo del Sáhara Occidental. *Universidad de Santiago de Compostela*.

Salvador, A. M. (2020). El asunto del archipiélago de Chagos y la competencia consultiva de la corte internacional de justicia: la plenitud del derecho a la autodeterminación conforme al principio de integridad territorial. *Cuadernos de Jurisprudencia y Actualidad Internacionales* (pp. 11–30). Dykinson.

Soroeta Licerias, J. (2023). La evolución de las controversias en la Unión Europea respecto a la aplicación al Sáhara Occidental de sus Acuerdos con Marruecos en materia de relaciones pesqueras y agroalimentarias. *Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos*, 35.

Steckel, M.-C. (2003). Le principe d'intégrité territoriale. D'un pouvoir discrétionnaire à une compétence liée. Chrestia, Philippe. Logiques juridiques, Paris, L'Harmattan, 2002. *Etudes internationales*, 34(1), 143. <https://doi.org/10.7202/006938ar>

Traslados y expulsiones: los moriscos en el mundo islámico. (s/f). *Escuela de Estudios Árabes (CSIC)*. <https://www.eea.csic.es/wp-content/uploads/2015/11/traslados-y-expulsiones.pdf>

Trasosmontes, V., & Campos Serrano, A. (2015). Ressources naturels et deuxième occupation coloniale du Sahara espagnol (1959 - 1975). *Les Cahiers d'EMAM*, 24.

Vidal, L. (2003). El plan Baker: propuesta para solucionar el conflicto más antiguo del Magrib. *Ideas Políticas*.

Visionafriq. (2023). XII Reunión del Alto Nivel entre España y Marruecos. *Revue d'études migrations africaines*. <https://visionafriq.lemafriq.org/wp-content/uploads/revista/02.01/Texte%203.pdf>

VisionAfriq. (2024). Marruecos-España: Una relación cautelosa y medio siglo para blindar la confianza (1975-2024). *Revue d'études migrations africaines*. <https://visionafriq.lemafriq.org/wp-content/uploads/revista/02.01/Texte%203.pdf>

b. Referències mediàtiques i pàgines web oficials

ECSaharai. (2025, 1 gener). El Frente Polisario anuncia que está dispuesto a negociar con la UE tras una primera reunión con el bloque comunitario. <https://ecsaharai.com/01/2025/el-frente-polisario-anuncia-que-esta-dispuesto-a-negociar-con-la-ue-tras-una-primera-reunion-con-el-bloque-comunitario/>

ElDiario.es. (s.d.). El Front Polisario exigeix a la Comissió Europea que el reconegui i l'inclogui en la negociació comercial amb el Marroc. Recuperat de https://www.eldiario.es/internacional/frente-polisario-exige-comision-europea-incluya-negociacion-comercial-marruecos_1_11889911.html

ElDiario.es. (2024, 25 d'abril). *La UE oculta su posición tras la sentencia que anuló el acuerdo comercial con Marruecos por ignorar al Sáhara*. elDiario.es. https://www.eldiario.es/internacional/ue-oculta-posicion-sentencia-anulo-acuerdo-comercial-marruecos-ignorar-sahara_1_12164114.html.

El Independiente. (2025, 17 d'abril). *España y Marruecos presumen de su mejor momento histórico tras el cambio de postura respecto al Sáhara en una declaración conjunta sin preguntas*. <https://www.elindependiente.com/espana/2025/04/17/espana-y-marruecos-presumen-de-su-mejor-momento-historico-tras-el-cambio-de-postura-respecto-al-sahara-en-una-declaracion-conjunta-sin-preguntas/>

El Sáhara Occidental en el proceso de descolonización. (s/f). Naciones Unidas. <https://www.un.org/dppa/decolonization/es/nsqt/western-sahara#:~:text=El%20S%C3%A1hara%20Occidental%20figura%20en%20la%20lista%20de,e%20de%20la%20Carta%20de%20las%20Naciones%20Unidas>

El Independiente. (2025, 27 març). *La UE censura un informe jurídic intern sobre la sentència relativa al Marroc i el Sàhara Occidental*. <https://www.elindependiente.com/internacional/2025/03/27/ue-cercena-informe-juridico-sentencia-marruecos-sahara/>

El Independiente. (2025, 28 abril). *El pueblo saharaui no aceptará imposiciones*. <https://www.elindependiente.com/opinion/2025/04/28/el-pueblo-saharaui-no-acceptara-imposiciones/>

El Independiente. (2025, 2 maig). *Un fotògraf del Sàhara espanyol: “Amb el Marroc no es pot arribar a acords”*. <https://www.elindependiente.com/espana/2025/05/02/fotografo-sahara-espanol-marruecos-no-se-puede-llegar-acuerdos/>

España juzga ilegal la independencia. (19 de febrero 2008). *El País*. https://elpais.com/diario/2008/02/19/internacional/1203375602_850215.html

España y el Marruecos, a un paso de abrir las aduanas de Ceuta y Melilla. (2025). *El País*. <https://elpais.com/expres/2025-01-03/espana-y-marruecos-a-un-paso-de-abrir-las-aduanas-de-ceuta-y-melilla.html>

Historia del pueblo saharaui. (s/f). Sahara Stc. <https://saharastc.org/historia-del-pueblo-saharaui/>

Informe del Gobierno General del Sáhara. (1970). <https://www.dropbox.com/scl/fi/8kly1lmaovk0bft4w8z/Informe-del-Gobierno-GRAL-SAHARA-22101970.pdf?rlkey=d02q909g1rw4sj3cru1roytsd&e=1&dl=0>

Informe sobre la situación de los derechos humanos en el Sáhara Occidental. (s/f). Observatorio de Recursos Naturales del Sáhara Occidental (ARSO). <https://www.arso.org/Informe-DDHH-SaharaOccidental.pdf>

Initiative marocaine pour la négociation d'un statut d'autonomie de la région du Sahara. (2007). Ministeri d'Afers Estrangers del Marroc. https://maroc.ma/fr/system/files/documents_actualite/initiative_marocaine.pdf

Jueces para la democracia, UPF, i APDHE. (2024, 7 octubre). Comunicado UPF, JJPD y APDHE sobre sentencia TJUE Sáhara. [Juecesdemocracia.es](https://juecesdemocracia.es).

<https://www.juecesdemocracia.es/2024/10/07/comunicado-upf-ijpd-y-apdhe-sobre-sentencia-tjue-sahara/>

La componente geoestratégica. (s/f). *Sociedad Española para la Comunicación Fija a través del Estrecho de Gibraltar (SECEGSA)*.
<https://www.secegsa.gob.es/proyecto-del-enlace-fijo/la-componente-geoestrategica>.

La RASD. (s/f). SaharaOccidental.es. <https://saharaoccidental.es/sahara/la-rasd/>

Le360. (2024, 26 de març). *Le plan d'autonomie s'impose internationalement comme la solution au conflit du Sahara dit "occidental"*. Recuperat de
https://fr.le360.ma/politique/le-plan-dautonomie-simpose-internationalement-comme-la-solution-au-conflit-du-sahara-dit-occidental_U4UKAW72DNEZDK63DRSO2KGO6A/

Mundiario. (2024, 24 d'octubre). *Las relaciones entre España i Marruecos. Historia y prospectiva (parte I)*. Recuperat de
<https://www.mundiario.com/articulo/opiniones/relaciones-espana-marruecos-historia-prospectiva-parte-i/20241024195949321786.html>

Mundiario. (2025, 18 d'abril). *España se alinea con Marruecos sobre el Sáhara Occidental y el plan de autonomía de Rabat gana terreno*.
<https://www.mundiario.com/articulo/politica/espana-alinea-marruecos-sahara-occidental-plan-autonomia-rabat-gana-terreno/20250418045021341145.html>

Muro marroquí del Sáhara Occidental. (s/f). *Academia Lab*. <https://academia-lab.com/enciclopedia/muro-marroqui-del-sahara-occidental/>

Novact. (2024, 5 d'octubre). *Comunicat sobre la sentència del 4 d'octubre de 2024 del Tribunal de Justícia de la Unió Europea*. NOVACT – Institut Internacional per l'Acció Noviolenta. <https://novact.org/es/comunicat-sobre-la-sentencia-del-4-doctubre-de-2024-del-tribunal-de-justicia-de-la-unio-europea>

OKDiario. (s.d.). *Las relaciones entre España i Marruecos a lo largo de la historia*. Recuperat de <https://okdiario.com/historia/relaciones-espana-marruecos-lo-largo-historia-14050024>

¿Por qué el cambio de rumbo de Pedro Sánchez: los tres folios de la autonomía del Sáhara que el Marruecos no desarrolló en 17 años. (2024). *El Independiente*. <https://www.elindependiente.com/internacional/2024/10/24/los-tres-folios-de-la-autonomia-del-sahara-que-marruecos-no-desarrollo-en-17-anos/>

Quiénes somos. (s/f). Comisión Española de Ayuda al Refugiado. <https://www.cear.es/quienes-somos/>

RFI. (2025, 17 d'abril). *España apoya estrechar los vínculos entre la UE y Marruecos tras la anulación de acuerdos comerciales*. Radio France Internationale. <https://www.rfi.fr/es/m%C3%A1s-noticias/20250417-espa%C3%B1a-apoya-estrechar-los-v%C3%ADnculos-entre-la-ue-y-marruecos-tras-la-anulaci%C3%B3n-de-acuerdos-comerciales>

Rubert de Ventós, X. (2010, 30 de julio). Recrearse en el ridículo. *El País*. https://elpais.com/diario/2010/07/30/catalunya/1280452042_850215.html
Vacaciones en Paz. (s/f). Federación de Asociaciones de Solidaridad con el Pueblo Saharaui. <https://www.saharaelkartea.org/vacaciones-en-paz/>